

**Oorlogsdagboek 1914-1915
van
Michel Toudy
uit
Borgloon**

**Oorlogsdagboek 1914-1915
van
Michel Toudy
uit
Borgloon**

Ivo Gilisen
Joseph Breesch

Geschiedkundige Kring “Kanunnik Daris” Borgloon
2017

ISBN 978 90 5972 XXX X

Uitgave: Geschiedkundige Kring “Kanunnik Daris”
p/a Neremstraat 12
3840 Borgloon
e-mail: ivo.gilisen@telenet.be
website: www.daris.be

(NL) Omslagontwerp: Ivo Gilisen
(EN) Cover design: Ivo Gilisen

© 2017 IVO GILISEN. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior permission in writing from the proprietor.

© 2017 IVO GILISEN. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

Inhoud

Voorwoord	13
Augustus 1914.....	7
September 1914.....	17
Oktober 1914	27
November (1914)	41
December (1914).....	48
1915.....	53
Januari (1915).....	53
Februari (1915).....	54
Maart (1915)	55
April (1915).....	59
Mei 1915	68
Juni 1915	74
Juli (1915).....	76
Augustus 1915.....	80
September 1915.....	82
Oktober 1915	83
Epiloog.....	85
Index.....	90

- 1914 -

- Août -

1er - La mobilisation est décrétée.

2 - Toutes les classes sont rentrées sous les armes, il y a très peu de retardataires et en général on craint la guerre. Après midi je rentre une dernière fois chez moi et je quitte ma femme et ma petite Josi vers 16^h. Je passe la nuit à la caserne dans l'espoir de meilleures nouvelles le lendemain.

3 - Hélas! Vers 4^h 1/2 rassemblement au pas gymnastique des sergents majors. Les ordres nous sont communiqués clare - clare. Le bruit court que l'Allemagne a adressé un ultimatum à la Belgique. On sent que la situation devient grave.

À 6^h rassemblement du régiment à 6^h 15 le Colonel présente le Drapeau, tous les fronts se lèvent avec cris de Vive le Roi! Vive la Belgique! Après un discours de circonstance le régiment se met en marche vers Etterbeek où, après un petit repos, il continue jusqu'au Bois d'Anderghem, En route je rencontre ma chère Germaine et petite Josi. Qu'il fait chaud dans cet équipement de guerre.

Vers 11 heures, le Major Richard nous annonce que l'Allemagne nous a déclaré la guerre. Ces mots sont accueillis par des nouveaux cris de Vive le Roi!

Voorwoord

In het boek van Johan Meire, *De stilte van de Saliënt*, 460 pagina's, Lannoo, oktober 2003 staat een korte samenvatting van het kerstbestand zoals Michel Toudy het beschrijft in zijn oorlogsdagboek.

Na het lezen van dit fragment starten de gebroeders Jos en Hendrik Bamps (achterneefjes van Michel Toudy, hun grootmoeder was de zus van Michel Toudy) een zoektocht naar het originele dagboek en vinden het te Ieper in het In Flanders Fields Museum. Zij verzorgen de Franse transcriptie ervan.

De gebroeders verzamelen zeer veel foto's en documenten in verband met Michel Toudy en maken die bundel o.a. over aan de Geschiedkundige Kring "Kanunnik Daris" te Borgloon. Voorzitter Ivo Gilisen en Joseph Breesch nemen het initiatief om ter gelegenheid van de 100-jarige herdenking van Wereldoorlog I van deze buitengewoon interessante documenten een boek uit te geven. Gebaseerd op voormelde Franse transcriptie maakten Ivo Gilisen en Joseph Breesch een Nederlandse vertaling.

Bij het dagboek van Michel Toudy moeten wij enkele kanttekeningen maken. Het dagboek begint precies wanneer het moet beginnen, nl. op 1 augustus 1914. Bovendien is het dagboekje niet bevuild, je kan niet zeggen dat 'het de ellende en de modder van de loopgraven heeft meegemaakt'. Het is merkwaardig genoeg geschreven in een gelijkvormig handschrift, ook de passages die Michel Toudy beschrijft als "de meest verschrikkelijke dagen die ik tot nu toe gezien heb". Het is duidelijk dat dit niet het originele dagboek is. Dit dagboek is als transcriptie aan een schrijftafel tot stand gekomen tijdens een rustige (verlof)periode.

Het dagboek stopt na 3 oktober 1915. Michel Toudy sneuvelt op 8 juli 1917. Hij heeft zijn dagboek de volgende 2 jaar, 1 maand en 6 dagen niet meer aangevuld. De reden is onbekend.

Figuur 1 - Luitenant Michel Toudy in 1917

Michel Toudy¹

1 augustus 1914 - sergant-majoor 4/I 1ste grenadiers

18 september 1914 - adjudant Generale Staf 1ste grenadiers

1 november 1914 - onderluitenant bij 1/III

30 juni 1917 - luitenant

Geboren te Borgloon (Limburg) op 20 augustus 1887

Laatste domicilie - 38 Rue de la Source, Sint-Gillis, Brussel

-

Mevrouw Toudy

681 Chaussée de Jette, Jette, Brussel

-

Stamnr. 45435

Nr. revolver 687169

¹ Op de schutbladzijde van zijn dagboek schreef hij een kort overzicht

Figuur 2 - Michel Toudy en echtgenote Geraldine Peustjens 1914

Augustus 1914

1 - De mobilisatie is afgekondigd.

2 - Alle klassen worden onder de wapens geroepen, er zijn weinig achterblijvers en in het algemeen vreest men oorlog. In de namiddag keer ik een laatste keer terug naar huis en ik verlaat mijn vrouw en dochter Josée omstreeks 16 uur. Ik breng de nacht door in de kazerne² hopen op beter nieuws de volgende dag.

Figuur 3 - Geraldine Peustjens en dochter Josée in 1914

3 - Helaas! Omstreeks 4½ uur verzameling van de sergeant-majors in looppas. De bevelen worden in allerijl gegeven. Het gerucht doet de ronde dat Duitsland een ultimatum aan België heeft gesteld. We hebben het gevoel dat de situatie ernstig wordt.

Om 6 uur verzameling van het regiment, om 6u15 brachten wij onder het bevel van de kolonel de vlaggenroet, alle wapens gaan de hoogte in bij de kreet "Leve de Koning, Leve België!". Na een gelegenheidstoespraak zet het regiment zich in beweging richting Etterbeek, na een korte rust trekt het verder tot aan het bos van Oudergem. Onderweg ontmoet ik mijn lieve kleine Gerardine en kleine Josée. Het is warm in deze oorlogsuitrusting. Omstreeks 17 uur, kondigt majoor Richard aan dat Duitsland ons de oorlog heeft verklaard. Deze woorden worden begroet door nieuwe kreten "Leve de Koning, Leve België, Leve de Grenadiers!"... enz. enz. Mijn lieve

² Op 8 mei 1837 wordt door Koning Leopold I het "Regiment van Verenigde Grenadiers en Voltigeurs" opgericht. Het Regiment, dat sinds zijn oprichting in Leuven is gekazerneerd, verhuist in 1840 naar de kazerne Sint-Elisabeth te Brussel, waar het gedurende 60 jaar zal verblijven tot 1901. In dat jaar verhuizen de Grenadiers van de Sint-Elisabethkazerne naar een nieuw kwartier te Brussel, de "Kazerne Prins Albert".

Augustus 1914

Gerardine en Josée blijven nog enkele ogenblikken bij mij. Ik laat een auto stoppen die ze naar huis brengt. Het afscheid is pijnlijk. We brengen de middag door in het bos van Oudergem. Majoor d'Oultremont rust zijn mannen uit. Om 15 uur verzameling en dan vertrekken wij naar Overijse waar wij de nacht doorbrengen.

Figuur 4 - Kazerne Prins Albert in 1905. Hier begon de veldtocht van Michel Toudy

4 - Wekken om 4 uur, om 6 uur vertrek van het regiment, wij komen voorbij Waver waar de bevolking ons goed ontvangt. Tegen de middag komen wij aan te Bonlez³.

5 - In de voormiddag oefenen we in gespreide orde, kapitein Masuy bevestigt ons de oorlogsverklaring.

6 - In de voormiddag oefening. In de namiddag alarm, de bataljons verzamelen haastig en nemen een verzamelpositie in in een bos. Tegen de avond vertrekken we in de richting van Waver en brengen we de nacht in bivak door in een haverveld. Op de weg rijden de hele nacht auto's voorbij. Het is koud 's nachts! Men vertelt ons over de

³ Bonlez, Bois de Bonlez ligt op 7 km ten oosten van Wavre

Augustus 1914

gevechten van de cavalerie die op 4 augustus plaats hadden in het land van Herve.

7 - Het bataljon hervatte zijn mars naar Bonlez (koffie in het bos). Omstreeks 4u¹/₄, we zijn nauwelijks op weg, of wij stoppen om onze wapens te laden. De Duitse kleuren worden gemeld. Wij houden halt voor Bonlez waar wij 2 uren rusten, wij komen tegen de middag aan te Grez-Doiceau.

8 - In het bos van Grez-Doiceau. Het regent de hele dag.

9 - Wij vertrekken als voorhoede vanuit de hoeve Delsart.

10 - We keren terug naar Grez-Doiceau. We vertrekken gegroepeerd naar de velden van Grez-Doiceau.

11 - We krijgen lezing van de afkondiging van de koning aan de dappere verdedigers van Luik. Rond 14u heb ik het genoegen om mijn Gerardine en Josée te zien, ik ben blij van ze terug te zien. Mijn kleine Josée is tevreden om mij terug te zien.

12 - We brengen de ochtend in de velden van Grez-Doiceau door. Mijn kleine Josée vermaakt zich zo, maar ze weet niet wat er gebeurt. Ik omhels een laatste keer mijn geliefden. Mijn hart is bedroefd. We stappen door de velden in gespreide orde. Mijn lieve Gerardine belooft me om op zaterdag terug te komen.

13 - In de velden van Grez-Doiceau.

14 - De verbinding met Brussel is verbroken.

Augustus 1914

15 - Gerardine komt te Grez-Doiceau niet toe, ze mag niet meer door.

16 - Wekken om 3 uur. We vertrekken om 4 uur naar Longueville⁴ en we nemen een stelling in ten zuiden van die plaats. De vijand wordt gemeld. We zullen ons binnenkort kunnen meten met onze vijand. Rond 10 uur hoor ik het eerste kanonschot, enkele ogenblikken daarna andere schoten, vervolgens een dof fluitje, een obus vliegt over onze compagnie, ze explodeert op ongeveer 100 meter achter ons. Onmiddellijk daarna ontploffen links en rechts een aantal obussen en granaatscherven zonder veel schade. In de drie kleine huisjes die achter ons liggen, huilen vrouwen en kinderen. Ik denk aan de mijnen, ik hoop dat Gerardine te Brussel is gebleven. Ik moet zeggen dat de obussen ons niet veel doen schrikken, nochtans is het niet goed om zo eentje te ontmoeten. Om 11 uur, nieuw kanonvuur en we horen ook geweerschoten en een machinegeweer in actie. Men brengt ons bijkomende kogels (slecht, ik denk dat het zal stuiven), maar we zijn vastbesloten om ons te verdedigen. Onze artillerie begint een tegenaanval op de Duitse artillerie, dat geeft vertrouwen aan onze mannen. Tegen 12u15 brak een zware beschieting los op onze loopgraven en in de verte zien we een vijftigtal ruiters die op weg zijn naar onze linies. Een ongelukkig incident doet zich voor, deze ruiters zijn Belgische Jagers te paard, die verrast werden door de Duitsers en die in wanorde terugtrekken, en zo het vuur van onze linies moeten trotseren. Onmiddellijk wordt er een hulpdienst georganiseerd, vrijwillige soldaten bieden zich aan om de gewonden te gaan halen en de paarden terug te brengen, die voor onze linies rondzwerven. Ik breng een soldaat, gewond aan het been, terug. Hij heeft een lelijke wonde. Gelukkig zijn onze officieren snel tussenbeide gekomen om de slachting te stoppen. We blijven tot 's avonds ter plaatse, maar de Duitsers komen niet opdagen. De compagnie heeft geen verliezen geleden en we keren terug naar onze inkwartiering op de Delsart boerderij⁵.

17 - Wekken om 3 uur en we vertrekken in allerijl om onze loopgraven van daags tevoren opnieuw te gaan bezetten. We vinden

⁴ Deelgemeente van Chaumont-Gistoux

⁵ Grote vierkantshoeve in Grez-Doiceau

Augustus 1914

langs de weg reeds dode paarden. Rond 9 uur vliegt een Duits vliegtuig over onze stellingen. Het werd ontvangen met hevig geweervuur. Het lijkt zich weinig zorgen te maken over onze geweren. Kort daarna wordt het dorp bestookt door een paar obussalvo's. De mensen verlaten het dorp. Omstreeks 16 uur worden wij afgelost door een bataljon karabiniers (Major Vande Ghinste), we zien dat onze vroegere bevelhebber van de school in zijn element is. Hij schreeuwt tegen me: "Hé, ancien! Dit is het moment "de zien zonder gezien te worden". Dit mooie beeld van een krijgsman moedigt me erg aan en ik zou bij hem willen blijven. Na de aflossing gaan we naar Nethen. We komen omstreeks 20 uur voorbij Grez-Doiceau. Ik maak van de gelegenheid gebruik om te gaan informeren of mijn lieve Gerardine niet is teruggekomen... Per slot van rekening ben ik enigszins gerustgesteld dat zij niet is teruggekomen. Vele inwoners hebben Grez-Doiceau reeds verlaten. We komen 's nachts in Nethen aan. Ik vind in een klein huisje een strozak om me neer te vleien. Majoor Richard wandelt op straat op zoek naar een slaapgelegenheid, maar kan niets vinden, hij vertelt mij dat hij uitgeput is van vermoeidheid. Ik bied hem mijn strozak aan die hij accepteert en hij bedankt me, hij wil zelfs niet dat ik vertrek en ik leg mij naast hem neer. We hebben nauwelijks geslapen wanneer het wekken klinkt.

18 - We beginnen vroeg en we begeven ons naar een groot bos, waar we tot de middag blijven. Ik maak er gebruik van om mijn was te doen. Om 19 uur wordt het bevel gegeven om ons klaar te houden voor het vertrek. Om 15 uur vertrekken we naar Steenokkerzeel, in de verte horen we het kanonvuur, wat gebeurt er? We komen om 21 uur voorbij Kortenberg. We zien de lichten van Brussel. Ik zou er graag naartoe willen. Wij weten niet wat er gaande is en ik ben bekaf.

19 - Vertrek om 5 uur, na het uitstippelen van de marche en contramarche⁶ begeven we ons naar Niel, we komen voorbij Perk, Elewijt en komen om 22 uur aan te Willebroek, ik werd herhaaldelijk gedwongen om de gelederen te verlaten omdat ik ernstig gewond was aan de voeten, we kwartieren in, ik word ontvangen door brave mensen die meteen een lekkere maaltijd beginnen klaar te maken en

⁶ Mars van een leger in één richting, gevolgd door een aftocht

Augustus 1914

een goed bed ligt ook op me te wachten. Maar helaas! We moeten onmiddellijk vertrekken. Het is triest, maar per slot, 'à la guerre comme à la guerre'... Na de hele nacht marcheren komen we helemaal uitgeput om 6 uur te Niel aan. We hebben te veel inspanningen moeten leveren gedurende de 3 laatste dagen nochtans waren er erg weinig achterblijvers. Ik zag die nacht echt af. Uitgeput door vermoeidheid, mijn voeten bebloed, leg ik mij op de stoep voor de post, omdat de huisvesting nog niet geregeld was, ik val onmiddellijk in slaap. Rond 8 uur worden we gewekt en gaan we naar onze logementen. Mijn compagnie is gehuisvest in een grote balzaal. We slapen de hele dag.

Figuur 5 - Henri Toudy, broer van Michel

20 – Tijdens de rust te Niel, horen we van de zegevierende weerstand van Luik, van de cavalerieaanvallen te Halen en dat het hele Belgische leger zich teruggetrokken heeft in de versterkte positie van Antwerpen, met uitzondering van de vierde divisie die is achtergebleven voor de verdediging van Namen. Wat Henri⁷ betreft, ik weet niet of hij gemobiliseerd is en wat van hem geworden is, misschien bleef hij te Luik. Van mijn ouders kreeg ik een kaart op 7 augustus. Wat is er van hen geworden, ik weet het niet. Wat er ook zal gebeuren, het doodt me! Ik voel mij gelaten, ik ben trouwens een soldaat voor alles.

21 - We horen dat de Duitsers Leuven en Brussel hebben ingenomen. We vertrekken uit Niel omstreeks 8 uur en begeven ons naar Wilrijk.

⁷ Henri Laurent Toudy, zijn broer, werd geboren op 29 september 1879 te Borgloon, op 01-10-1906 munteerde hij van het 2de regiment lanciers, stamnr. 15646 naar de 10e vestingsartillerie, fort (onleesbaar op document), stamnr. 33528.

Augustus 1914

22 - In rust te Wilrijk. Orders worden gegeven om onze huisvesting zeer netjes te houden met het oog op ons verlengd verblijf.

23 - Rust te Wilrijk, ik denk dat ons verblijf hier snel ten einde zal zijn.

24 - Inderdaad. Om 16 uur verzameling en overhaast vertrek richting Walem waar wij omstreeks middernacht toekomen, wij slapen er op de keien. Uit de orders en voorbereidingen kunnen we concluderen dat het weldra gaat stuiven. Donders! Het is koud die nacht.

25 - Om 3u30 wakken, onmiddellijk daarna vertrek, we hebben het gevoel dat we ons binnenkort met de vijand moeten meten en hem laten zien hoeveel het zal kosten om ons zo onrechtvaardig aan te vallen. We vertrekken in de richting van Mechelen. Als we bij de weg Walem-Mechelen zijn, beschieten de Duitsers de kathedraal en de stad, de bombardementen gaan verder terwijl we de stad binnenmarcheren. We lopen langs de huizen en komen rond 7 uur aan bij het station van Mechelen. We horen schieten en de gewonden komen toe.

Figuur 6 - Mechelen, de kathedraal na het bombardement in 1914

Augustus 1914

We steken het station over en begeven ons in de velden richting Hofstade. Karabiniers en enkele bataljons grenadiers zijn op defensieve en reeds goed georganiseerde Duitse posities gestoten. Maar we merken snel dat de vijand teruggedrongen wordt wat ons aanmoedigt en we vorderen gegroepeerd per peloton dwars door de velden. Onze grenadiers zijn vol enthousiasme. In de velden vinden we lijken van dode Belgische en Duitse soldaten en zelfs dat van een vrouw. In alle richtingen staat alles in vuur en vlam. Alle inwoners hebben het dorp verlaten, één dappere oude vrouw is echter gebleven en was bezig haar meubels te redden, de arme vrouw, ik heb medelijden met haar. We begeven ons vervolgens naar spoorlijn Mechelen-Brussel. Wij vinden er verschillende Duitse lijken en uitrustingen die ze moesten achterlaten bij hun terugtocht. Wij nemen stelling achter het spoor, de kogels fluiten en wij horen verschillende mitrailleurs in actie samen met het kanongebulder. Een goed half uur later gaat de opmars verder. 's Avonds rond 20 uur houden we halt om de nacht door te brengen ter hoogte van kilometerpaal 18 van de weg Mechelen-Nossegem. Het geweervuur gaat de hele nacht door, terwijl de Duitse trompetsignalen gehoord worden in het bos van Schiplaken. Alphonse Vandewiele brengt de nacht naast me door, ik moet zeggen dat het niet goed met hem gaat en dat hij zou willen in de armen van vrouw liggen die hij na enkele wittebroodsdagen heeft moeten verlaten. Ik probeer hem te troosten, want dit is geen ogenblik om grappen te maken. We vallen in slaap op een stapel stro, want we zijn heel erg moe.

26 - Om 3 uur maakt men mij wakker en ik wek op mijn beurt Alphonse door te zeggen dat het niet het ogenblik is om te dromen van zijn wittebroodsdagen, we geven elkaar de hand en we stappen ook op want onze compagnies hebben zich al in beweging gezet. Al snel stoppen we op ongeveer 2 km ten NW van Elewijt. De Duitsers willen niet terugtrekken, ze hebben waarschijnlijk versterkingen gekregen en zij zouden van de nacht gebruik gemaakt hebben om zich te reorganiseren. Op onze beurt moeten wij ons ingraven, maar met wat; er zijn nauwelijks 15 schoppen in de compagnie om een loopgracht voor 200 man te maken. We zullen dadelijk met de gebakken peren zitten, ik vraag ik me af hoe we het gaan volhouden met onze ransel en met wat aarde als borstwering. Wij werken koortsachtig om ons te organiseren, want het bevel tot standhouden is gegeven. Er zijn

Augustus 1914

mannen die de aarde met hun vingers bijeen schrapen. Omstreeks acht uur si.i.i.ie....boem, een obus valt in onze loopgracht, andere bommen volgen. Wanneer het kanonvuur op onze loopgrachten stopt, zien we de Duitsers uit het bos komen. Ik neem mijn geweer, ik richt en vuur zeker 5 kogels af, ik had voor het eerst het genoegen te zien hoe een Duitser in het zand moest bijten door mijn geweer. Onmiddellijk daarna, na wat kabaal, weerklinkt een hevig geweervuur vanuit het bos (slecht), we vechten terug, ik hoor geschreeuw in onze loopgraven, maar vooral in het bos dat door de Duitsers bezet is. De schietpartij duurt 2 uren, wat zal er nu gebeuren? Gaan zij uit het bos komen, of gaan wij erheen? Want het is te dom om te vechten zonder elkaar te zien. Rond 10 uur stopt het schieten vóór mijn compagnie, we maken van de gelegenheid gebruik om de gewonden te vervoeren. Rond 10u45 hervat het schieten, maar ze vertonen nog altijd geen teken om naar buiten te komen. Onze artillerie bestookt vrij snel het bos. We worden zenuwachtig omdat we nu de beschieting ver achter onze linkerflank horen. Om 11u30 ontvangen wij orders om terug te trekken, de marche op Brussel wordt opgeschort. Wij moeten ons achter het kanaal van Leuven-Mechelen terugtrekken, waar we positie moeten innemen ter hoogte van kilometerpaal 17.500. Om 14u30 krijgen we orders om ons over de weg terug te trekken naar Mechelen. Deze weg biedt een trieste aanblik, hij is overvol van gewonden, vluchtelingen, soldaten, auto's enz... enz... 's Avonds komen we in Walem aan. Ik moet zeggen dat de 25ste en 26ste erg warm waren. Er blijft nochtans nog veel te doen, want de oorlog lijkt nog niet ten einde te zijn, helaas! Ik vraag me af wat ze te Brussel denken, Gerardine zal niet gerust zijn. Wat is er van haar en mijn kleine Josée geworden? Ik breng de nacht door op een bank in een café. Wat een puinhoop overall. Het hele dorp Walem is vol vluchtelingen, komende van Leuven, Mechelen enz. enz. Vrouwen en kleine kinderen brengen de nacht door in de straten. Wat een ellende brengt de oorlog!

27 - We blijven te Walem, de hele dag komen hier honderden oude mannen, vrouwen en kinderen voorbij, verjaagd uit hun thuis door de indringer.

Augustus 1914

Figuur 7 - Belgische vluchtelingen

28 - Te Walem hoor je nog steeds in de verte het gerommel van het kanon wat gebeurt er? Wij weten er niet veel van. Men spreekt over slachtingen in Leuven en dat de Duitsers Brussel bombarderen.

29 - Wij verblijven nog steeds te Walem.

30 - We vertrekken uit Walem om 8 uur. Na een verschrikkelijke mars (zeer heet) komen wij omstreeks 17 uur aan te Ekeren. Ik ben goed gehuisvest in een groot huis in de buurt van de Grote Markt. Dit huis is verlaten, maar de attente mensen van de overkant nodigen me uit om bij hun te komen rusten. Ik aanvaard graag.

September 1914

September 1914

1 - In rust te Ekeren

2 - In rust te Ekeren maar we doen oefeningen. Ik heb buikkrampen.

3 – idem... idem... idem...

4 - Om 6 uur vertrek voor een oefentocht, we keren omstreeks 13 uur terug. Wat is er gebeurd, wij blijven onder de wapens, de soep moet onmiddellijk uitgedeeld worden. Dat voelt opnieuw slecht aan. We verlaten vliegensvlug Ekeren en na de hele dag gemarcheerd te hebben, komen we rond 21u30 in Deurne-Zuid aan. We zijn moe! Ik ben een beetje getroost bij het horen dat alles te Brussel rustig was. De zusters van Govaert komen toe te Deurne. Ik ben samen met kapitein Masuy⁸ goed gehuisvest, we genieten van een goed avondmaal dat ons opknapt.

5 - Om 4 uur wakker, vertrek om 4u½. We gaan dwars door Antwerpen. De bevolking is niet erg enthousiast, we steken de Schelde over met een militaire brug. Vervolgens gaan we richting Dendermonde, maar we hebben halt gehouden in de omgeving van Haasdonk, de officieren trekken de zwarte overtrek over hun kепie. (Eerste teken van een aanstaand gevecht). Maar om 16 uur keren we terug naar Melsele waar we de nacht doorbrengen.

⁸ Kapt. Masuy O. was op 1 augustus 1914 bevelvoerder van de 4de compagnie van het 1ste bataljon van het 1ste regiment grenadiers.

September 1914

Figuur 8 - Pontonbrug over de Schelde te Antwerpen

6 - Wij blijven te Melsele. Ik ben gehuisvest bij een militair, die mij goed onthaalt.

7 - De dame van de notaris belooft me een lekkere maaltijd, helaas rond 10 uur krijgen we orders om te vertrekken. We steken opnieuw de Schelde over en we komen te Aartselaar toe om 16 uur. Vele anderen halen gekwetsten op die langs de weg liggen.

8 - Te Aartselaar. Op 15 uur muziek door het muziekkorps van ons regiment. (Slecht teken). Inderdaad, rond 22u30 wordt het bevel gegeven zich klaar te houden om te vertrekken, onze rugzakken zullen te Aartselaar blijven. Er wordt voedsel verdeeld voor drie dagen. We krijgen 200 kogels en we vertrekken om 23u15, na een hele nacht stappen komen we rond 5 uur in de morgen aan te Duffel waar wij in de velden halt houden om te rusten.

9 - Na een korte pauze van een paar uur zetten we ons weer op weg omstreeks 10 uur, twee bataljons worden per spoor vervoerd. We

September 1914

moeten te voet verder, we komen na een lastige tocht te Schriek toe tegen 20 uur, we verblijven met 3 compagnies in een hoeve.

10 - Om 3 uur wekken. Vanaf 3u30 vertrek door de velden. Het zal opnieuw gaan stuiven, maar vooruit, oorlog is niet om uit te rusten. We komen aan bij het dorp Tremelo dat in brand staat. De Duitsers die na de komst van de “kleine Belgen” gevlucht zijn, hebben alles in brand gestoken. Maar dat verhoogt alleen maar onze woede. We lopen

Figuur 9 - Logo Jack-Op 1869-1965

door Tremelo en we houden halt in een bos om 13 uur. Het bataljon ontvangt het bevel om een bruggenhoofd te organiseren vóór Werchter, in looppas doorkruisen wij Werchter. De huizen van Werchter zijn doorzeefd met kogels en we zien Duitse inscripties op de deuren. Duitse gevangenen worden meegenomen. Zij zijn dronken omdat ze op de brouwerij Jack-Op⁹ geweest zijn. Deze brouwerij is volledig geplunderd, duizenden lege flessen liggen in de straten. Wij lopen over de brug van de Dijle te Werchter, die was opgeblazen, maar werd gerepareerd.

door de genie. Nog steeds in looppas en in goede orde, wenden we ons dwars over de velden naar het gehucht Molen¹⁰ en bij het verlaten van dit gehucht ontplooiën we ons in gespreide slagorde. Ondertussen nam

⁹ Werchter werd tweemaal verwoest door de Duitse bezetter. Eén derde van de Werchterse bevolking was op de vlucht. De twee Dijlebruggen werden opgeblazen. De brouwerij Van Roost werd beschoten en volledig leeggeroofd door de Duitse soldaten, die er verscheidene weken verbleven. Bij de burgemeesterbrouwer werd er geplunderd. Ook de vele paarden die de brouwerij bezat werden gestolen of opgeëist door de Duitsers. Vóór de oorlog bezat de brouwerij 76 paarden, in 1915 nog 10. De brouwerij moest ossen gebruiken om bier te vervoeren.

¹⁰ Het gehucht Molen, zie Vijfde Liniestraat bij Rotselaar. Het gehucht Molen bestaat uit enkele huizen en een watermolen rond de brug over de Dijle. De rivier vormt op deze plaats een eilandje waarrond het water snel en krachtig stroomt in een diepe bedding. De brug is zeer nauw, waardoor de overtocht van troepen belemmerd wordt. Het terrein aan de overzijde, waar de weg loopt naar Walestraat, een ander gehucht, ligt in een komvormige inzinking. Het schietveld is beperkt door dicht kreupelhout, bomen en bosjes.

September 1914

een batterij de terugtrekkende Duitsers onder vuur. Die batterij moest haastig verwijderd worden omdat de Duitse artillerie hun locatie had ontdekt. Wij nemen stelling op 300 meter ten Z.W. van Molen, de linkerflank van de compagnie kreeg de linkeroever van de Dijle toegewezen, hier graven wij loopgrachten die wij de hele nacht bezet houden.

11 - We blijven de hele dag in de loopgraven. Tijdens de nacht heb ik een aantal patrouilles ondernomen zonder vijandelijke ontmoeting en hoor ik verschillende treinen die versterkingen aanvoeren voor de Duitsers. Ik hoor ook de trompetsignalen van de Duitsers. Zij bereiden ons iets. Het zal erop aankomen op te letten.

12 - Om 4 uur in de ochtend doe ik melding aan mijn bataljonscommandant, majoor Richard¹¹, wat ik tijdens de nacht gehoord heb. Op mijn beurt deel ik voedsel uit aan mijn mannen. Dit voedsel, koekjes en sardines, kwamen deze nacht toe. Om 9u45 kondigt een patrouille een nieuw Duits offensief aan. Enkele ogenblikken daarna barst een verschrikkelijk kanonvuur los, wat een hels lawaai, deze keer is het serieus. Verscheidene mannen liggen al in de loopgraaf, dood en gewond, het is verschrikkelijk. Het 5de linieregiment komt ons versterken, deze ongelukkigen worden weggemaaid terwijl ze zich naar onze loopgraven begeven. Onze mannen schieten en verdedigen zich heftig. Groot is het aantal doden en gewonden die het terrein bedekken. Een Duits vliegtuig vliegt over ons. Helaas! Om 11 uur worden onze loopgraven bestookt door een opeenvolgend geweervuur vanaf de rechteroever van de Dijle. Op dat ogenblik heeft mijn compagnie reeds veel mannen verloren. Op datzelfde moment zie ik majoor Richard op ongeveer 50 meter van onze loopgraven gewond liggen. Ik verlaat, vergezeld van soldaat Delhove, de loopgraaf onder een kogelregen om onze bataljonscommandant te redden. Nauwelijks hebben we enkele passen gezet of de dappere Delhove slaakt een kreet en valt in mijn armen, gedood door een kogel in het hoofd. Toen ik zag dat de dappere Delhove dood was, heb ik mijn gehaast naar de majoor die gewond

¹¹ Major Richard is op 1 augustus 1914 bataljonscommandant van het 1ste bataljon van het 1ste Regiment Grenadiers

September 1914

was aan het been! Tijdens deze tocht heeft een Duitse kogel de kolf van mijn geweer en mijn veldfles doorboord. Ik hef de majoor op en

Figuur 10 - Molen Rotselaar 1902

ik begeeft me met hem naar de brug van Molen, maar deze was opgeblazen. Wat nu gedaan? We moeten de vlakte, die onder vuur ligt, ongedekt oversteken en langs de Dijle slaag ik erin om de majoor in de handen van de artsen te geven. Daarna wil ik terug naar onze loopgraven gaan, maar in tussentijd is de terugtocht begonnen, de mannen kunnen hun vorige positie niet meer innemen ten gevolge van het intensief vijandelijk vuur en ze hebben geen andere redding meer dan de Dijle over te steken en zich in deze rivier met snelstromend water te werpen. De soldaten Renders en Geeraerts van mijn compagnie organiseren de redding van hun kameraden met behulp van bretellen, geweren en aan elkaar geknoopte riemen. Ik organiseer meteen een peloton van grenadiers en linesoldaten en ik stel me ter beschikking van majoor d'Oultremont die met zijn bataljon een positie verdedigt vóór Werchter waar we worden gebombardeerd. Nog meer mannen zijn dood en gewond. De dappere sergeant-majoor Wasteels werd hier gedood door een granaatscherf in het hoofd. Rond 13u30 krijgen we het bevel dat wij ons moeten terugtrekken ten noorden van Werchter. Wat een bedoening op de brug van Werchter, men dringt om door te komen, terwijl de Duitse artillerie de brug en de omgeving beschiet. Het regiment verzamelt aan de noordelijke uitgang van het

September 1914

dorp. Er blijft niet veel over van mijn compagnie. Om 14u30 trekken wij ons terug richting Tremelo en we overnachten in bivak ten N van Kruisen¹² in een bos. De hele nacht verblijven we in een verschrikkelijke regen, we zijn doorweekt.

13 - Wekken om 3 uur. Wat een triest ontwaken, ik heb buikkrampen, mijn kapitein die de Dijle al zwemmend is overgestoken is ook ziek en koortsig. Van mijn compagnie die samengesteld was uit 180 mannen blijven alleen de kapitein, ik en 13 mannen over, bijna allen uitgekled en zonder wapens. Luitenant Debavay van mijn compagnie en veel mannen zijn achtergebleven op het slagveld: luitenant De Braconnier¹³ verdween met meerdere mannen, wat gaat er van ons geworden want de strijd hervat weldra en ik van mijn kant, ik kan echt niet meer als gevolg van kolieken en de mannen zijn eveneens ten einde krachten. Gelukkig trekken we om 9 uur terug en na een halte van een paar uur in een bos, vertrekken we terug en komen we om 18 uur te Koningshooikt toe waar we de nacht ingekwartierd doorbrengen.

14 - In rust te Koningshooikt, de kapitein feliciteert mij en meldt me bij de korpscommandant.

15 - Om 13u30 vertrekken wij als voorhoede naar een boerderij te Putte.

16 - Wij keren terug naar Koningshooikt.

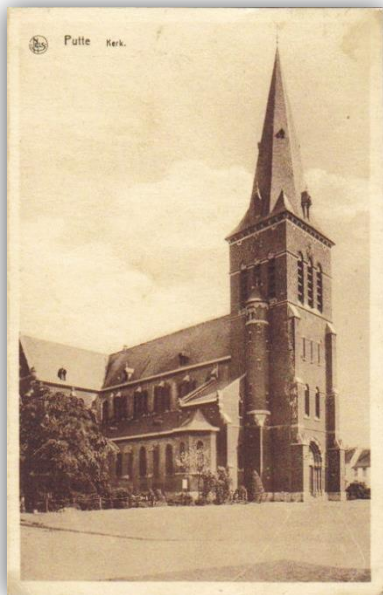
17 – In de tussenpozen graven wij loopgraven.

¹² Kruisen: plaatsnaam langs de baan Werchter-Tremelo.

¹³ Olt. Braconnier was op 1 augustus 1914 3de in bevel bij de 4de compagnie van het 1ste bataljon, 1ste Regiment Grenadiers, de compagnie van kapitein Masuy.

September 1914

18 - Om 10 uur word ik geroepen op het kantoor van de kolonel, hij feliciteert mij en voegt eraan toe dat hij mij tot adjudant benoemt en dat hij me opneemt in zijn kantoor als secretaris. Bourguignon wordt overgeplaatst naar het tweede regiment. Ik heb meteen een soldaat naar Lier gezonden voor galons¹⁴ en een kepie en ziedaar ik ben adjudantje, maar de oorlog is niet ten einde!

Figuur 11 - Kerk Putte

19 - Ik blijf te Koningshooikt

20 - idem

21 - idem

22 - We trekken naar Putte, een offensieve brigadeverkenning in de richting van Keerbergen. (Slecht). We hebben het gevoel dat het zal stuiven, maar de dag eindigt met enkele schermutselingen en zwak kanonvuur. 's Avond keren we terug naar Putte en laten voorposten achter want de vijand is niet ver weg.

23 - In Putte, kruip ik in de kerktoren, waar zich een officier-waarnemer van de artillerie bevindt die mij Brussel laat zien door zijn verrekijker.

24 - Wij zijn nog altijd te Putte. Ik beklim dikwijls de toren om de hoofdstad te zien.

¹⁴ Galons: rangonderscheidingstekens, gedragen op schouders en kraag.

September 1914

Figuur 12- Het prachtige kasteel d'Ursel te Puurs

25 - Om 12u20 haastig vertrek via Koningshooikt, Lier, Boechout, Kontich en we komen 's nachts aan te Puurs. Wij zijn gehuisvest in een prachtig kasteel, maar we blijven er niet lang want om 3 uur moeten we opstaan.

26 - Om 3u45 vertrek, we blijven achter een bunker die werd aangevallen door de Duitsers en waar zij vele doden gelaten hadden en die niet ver van de bunker zijn begraven. Ik heb hier een vrouw uit Brussel ontmoet die vaak bij Clara kwam, rue de la Source¹⁵. Ik vertrouw haar een brief toe voor mijn lieve Gerardine waarvan ik nog steeds zonder nieuws ben. Na de hele dag voortsukkelen, komen wij 's nachts aan te Londerzeel Sint-Jozef.

27 - Wekken om 4 uur. De gemeentesecretaris is vertrokken naar Londerzeel en ik moet hem betalen voor de huisvesting van de generale staf van het regiment, wat zal ik doen om mijn papieren in orde te krijgen. Ik vertrek per fiets zonder me te informeren en ik tref de secretaris aan bij zijn broer, die een sigarenwinkel heeft die de Duitsers de dag ervoor geplunderd hebben. Ik ga binnen en ik zet me en de secretaris, als brave man, biedt hij me een goede fles en sigaren aan. Wij genieten van deze fles champagne terwijl mijn fiets buiten aan de deur staat. Na een twintigtal minuten wil ik vertrekken, gelukkig was er een vrouw aan de overkant die me toeschreeuwt: "Mijnheer! Mijnheer! De Duitsers zijn daar!". Ik neem mijn kepie af, hef het hoofd en inderdaad, een hele compagnie met punthelmen is verzameld voor de kerk die zich op 200m afstand bevindt.

¹⁵ Rue de la Source, Brussel : het thuisadres van Toudy te Sint-Gillis, Brussel.

September 1914

Figuur 13 - ... een hele compagnie met punthelmen ...

Gelukkig dat ik die tweede fles niet aanvaard heb. Want dan had ik zeker kunnen toosten met de Heren¹⁶ Duitsers. Wat nu gedaan? Ik ben verplicht mijn fiets achter te verlaten en mij al klauterend een weg te banen doorheen de tuinen, bij het uitkomen van het dorp zie ik de mogelijkheid aan andere fiets aan te slaan¹⁷, en zonder nog een voet aan de grond te zetten, rijd ik tot in Londerzeel Sint-Joseph.

28 - We vertrekken in de richting van Lippelo waar we een verschanste positie innemen, we brengen de nacht door in de loopgraven.

29 - Vanaf de ochtend worden we aangevallen, deze aanval duurt niet lang want Duitsers die zich laten zien worden weggemaaid. Min of meer rond de middag ontvangen we orders om ons terug te trekken naar Bornem.

¹⁶ Origineel: Mr. Mr. les Allemands.

¹⁷ Origineel: je fais pak-kans.

September 1914

30 - We bezetten de tussenruimtes van het fort van Bornem¹⁸.
Verschillende gevechten hebben tijdens de nacht plaatsgevonden.
Willem¹⁹ is als vermist opgegeven en er wordt gezegd dat hij dood is,
gedood tijdens de nachtelijke aanval op Sint-Amands. Wat is er nog
gebeurd? Ik ben erg ontmoedigd zonder nieuws van mijn familie en
misschien is mijn broer Willem wel gedood. Maar ik wanhoop niet.
De dag is behoorlijk rustig buiten enkele gevechten te Sint-Amands en
wat schermutselingen bij het patrouilleren.

Figuur 14 - Fort van Bornem

¹⁸ Het fort maakte deel uit van de Hoofdweerstandstelling, waartoe beslist werd in 1906 en waarvoor de werken startten in 1907; de reeds bestaande buitenforten rond Antwerpen werden gemoderniseerd en 11 nieuwe forten (onder meer Breendonk, Liezele en Bornem) en 12 nieuwe schansen (onder meer Puurs en Puurs-Kalfort) werden aangelegd. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog waren de werken nog niet beëindigd. Reeds tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het mechanisme van de koepelbatterijen volledig vernield; na de oorlog verder ontmanteld; naderhand munitiefabriek en tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers gebruikt als magazijn. Heden recreatiegebied voor sportvissers.

¹⁹ Wilhelmus Josephus (Willem) Toudy (geb. te Borgloon op 02-07-1883), is zijn net oudere broer die bij de Antwerpse vestingstroepen dienst deed. Ik heb geen gegevens over hem. Zijn nog oudere broer Henri (geb. te Borgloon op 29-09-1879) deed dienst bij de Luikse vestigingstroepen.

Oktober 1914

Oktober 1914

1 - De hele nacht informeerde ik om maar enig nieuws van Willem te ontvangen. Rond 8 uur bevestigen de dagverslagen dat hij teruggevonden is. Hij was met enkele mannen verloren gelopen. Eindelijk ben ik over mijn emoties heen. De hele dag vuurgevechten in onze omgeving.

2 - We blijven de hele dag in de omgeving van Bornem.

3 - idem idem

Vrij rustige dag in onze sector. Vanaf 6 uur wordt een intensief kanonvuur gericht op het Fort van Kessel en omgeving.

4 - In de nacht van de 3de op 4de rijden treinen voorbij die Engelse versterkingen aanvoeren. Wij horen het voortdurende bombardement rond Antwerpen.

5 - Bevel komt toe om stand te houden tot het einde! En iedereen die zijn post zou verlaten neer te schieten. De situatie moet kritiek zijn. De forten bezwijken onder de bombardementen.

Oktober 1914

Figuur 15 - Fort Kessel na Duitse beschieting 1914 (schilderij)

Wat zal er van ons worden? Ik ontvang een brief van mijn broer Henri, hij bevindt zich in het fort van Kessel, hij is dus ook gemobiliseerd, wat is er van hem geworden? Henri is zonder nieuws van Mathilde.

6 - We vertrekken rond 11u15 uit Bornem en passeren de brug te Temse, waar gaan we heen? Het lijkt me dat we de sector verlaten. We vernemen inderdaad dat de Duitsers een aantal forten hebben ingenomen en dat ze proberen om onze bevoorrading af te snijden. Wij trekken door Temse en we gaan richting Hamme om aan het vierde legerdivisie hulp te gaan bieden tot in de ochtend van de 7de.

7 - Vanaf 4 uur bereiken verschillende bevelen ons, de strijd zal snel losbarsten gezien de stellingen die worden ingenomen. De Duitsers veroverden de doorgang over de Schelde. De kolonel geeft orders om ze te terug te dringen met de bajonet. De Brabançonne zal worden gespeeld tijdens de aanval. Kort daarna barst een hevig vuurgevecht los. Het regiment beweegt zich in looppas vooruit, de bajonet op het geweer. De mannen zijn razend, op een bepaald ogenblik dacht ik dat de strijd verschrikkelijk zou zijn, maar we worden al snel gestopt. De Duitsers trekken zich terug achter de Schelde, terwijl ze sterke detachementen achterlaten die zich reeds verschanst hebben. We

Oktober 1914

worden vervolgens gebombardeerd door granaten van groot kaliber. Een scherp dringt in de mouw van mijn jas. We blijven in een greppel liggen tot in de ochtend. De hele nacht horen we de zware beschietingen. Het gerucht doet de ronde dat Antwerpen gevallen is dat we ons moeten terugtrekken ofwel naar Holland ofwel in een andere richting indien dat mogelijk is.

8 - Vanaf 4 uur in de ochtend, komen bevelen toe dat we ons meteen moeten terugtrekken, we komen voorbij Zele, maar we worden weer opgehouden om terug te keren naar het punt dat wij net verlaten hebben. Maar de Duitsers waren er al, een nieuwe schermutseling stopt de Duitsers omstreeks 10 uur. Het geweervuur was hevig, vele gewonden. We krijgen opdracht om ons terug te trekken naar Mariakerke-bij-Gent, waarbij we de belangrijkste wegen moeten vermijden, dit bevestigt dat Antwerpen niet langer stand houdt. Ik denk dat we ver af zijn van een mars naar Berlijn. We trekken ons terug langs de velden, door Lokeren en Sint-Niklaas terug. We worden opnieuw opgehouden voorbij Sint-Niklaas waar we een stelling innemen maar de Duitsers achtervolgen niet. Wij blijven in deze stelling tot de avond. Ik verneem dat het Belgische leger zich terugtrekt en wij de terugtocht dekken. Waar gaan we heen? Mysterie. Rond 22 uur krijgen we orders om ons terug te trekken naar Gent. We stappen tot middernacht en we stopten bij Lochristi, wij zijn uitgeput en wij moeten de nacht op straat doorbrengen.

Oktober 1914

Figuur 16 - Belgische troepen rusten op straat

9 - Van bij de dageraad nemen we opnieuw positie in, de Duitsers bezetten al Sint-Niklaas en sterke vijandelijke verkenningen worden gemeld richting Lochristi. Onze artillerie bestookt de wegen. Ruiters en fietsers die terugtrekken zeggen dat de Duitsers er massaal aankomen. Rond 10 uur wordt het bevel gegeven om ons terug te trekken richting Gent. In de namiddag komen we toe vóór Gent, de mannen kunnen niet meer. Een beetje rust wordt gegeven langs de weg. Onze bondgenoten, de Britten en de Fransen zijn bij ons wat onze manschappen bemoedigt. Tegen de avond hernemen wij de tocht en we stappen door de stad Gent. De bevolking was zeer enthousiast. We trekken door de stad met voorop muziek en vlag. Bij het verlaten van de stad blijven we verder marcheren, de mannen kunnen niet meer.

Oktober 1914

Figuur 17 - Tweede regiment grenadiers

Ter hoogte van Lovendegem vraag ik aan de kolonel om de rangen even te mogen verlaten om een bezoek te brengen aan de ouders van Govaerts. Govaerts' ouders ontvangen me goed. Henri was er al. Ik blijf een goed uur en maak van de gelegenheid gebruik om mijn dorst te lessen aan een heerlijke fles. Vervolgens vertrekken we, de broer van Govaerts vergezelt ons tot in Mariakerke waar we rond middernacht aankomen. De mannen slapen op de stoep in de straten van Mariakerke, ze zijn echt uitgeput van vermoeidheid. Govaerts gaat snel een bed zoeken en we vleien ons neer om te ontwaken om 6 uur, wat een verrassing! Het regiment is slechts één uur te Mariakerke gebleven, het zet zijn weg verder tot in Hansbeke.

10 - Ik ben echt niet gerust, het dorp is helemaal leeg, maar de weg die ons regiment gevolgd heeft, is niet moeilijk te traceren, want langs die weg liggen overal mannen in diepe slaap, de ongelukkigen konden niet meer. Ik kom rond 9 uur aan te Hansbeke. De omgeving van het station is overvol met soldaten, vluchtelingen, enz... enz... Vrouwen en kinderen worden in goederenwagens gestouwd. Dit is de algemene vlucht. Waar gaan we heen mijn broeders? We worden inladen en komen in de namiddag te Brugge aan.

Oktober 1914

Figuur 18 - Station Hansbeke

De Engelsen (cavalerie, artillerie, infanterie) doorkruisen Vlaanderen. Ik heb een voorgevoel dat de grootste slag snel zal gestreden worden. We komen rond 22 uur te Diksmuide toe. We hebben een goede nacht.

11 - Ik heb een brief van mijn lieve Gerardine ontvangen, wat ben ik blij met haar nieuws. Ze is in Brussel gebleven met mijn kleine Josée. Alles is er goed. De rust te Diksmuide heeft niet erg lang geduurd.

12 - Om 7 uur vertrek. We passeren Loo en komen rond de middag aan te Houtem. Er is sprake om ons naar een rustplaats te brengen in Frankrijk, maar voor mijn part geloof ik het niet want in de verte hoor ik reeds het kanongebulder.

13 - We blijven in rust te Houtem.

14 - Om 12u30 uur worden in allerijl de bevelen gegeven en we vertrekken richting het zuiden van Diksmuide. Hevig kanongebulder in de verte. Net voor de start krijg ik een telegram van de ouders van Govaerts, die natuurlijk enkele dagen onderweg is geweest, dat mijn

Oktober 1914

vrouw en Joséeke het goed stellen te Brussel. Ik krijg ook een kaart van mijn broer Henri vanuit Oostende. Ik ben een beetje gerustgesteld. Tijdens de nacht komen wij toe te Merkem.

15 – Van vroeg in de ochtend beginnen we met het maken van loopgraven. We werken de hele dag en de hele nacht.

Figuur 19 - Koning Albert I

16 - Om 5 uur vertrek naar Zuidschote om er een bruggenhoofd te organiseren in de Steenstraat. Veel Franse ruiters en infanterie komen toe. We zijn dus samen met onze bondgenoten. Ik denk dat we nog trieste dingen zullen zien. We maken de hele dag loopgraven. 's Nachts rust in het kampement, we horen al zwaar kanongeschut in de richting van Diksmuide. Al snel zal het aan ons zijn, maar we zijn altijd bereid om mijnheer de mof te ontvangen. Men vertelt ons over de proclamatie van de koning. Om te vechten met

moed, om alleen vooruit te kijken en als landverrader te beschouwen zij die het woord terugtocht uitspreken.

17 - We werken de hele dag om loopgraven te maken. De strijd moet hevig zijn te Diksmuide en verder naar het noorden omdat de beschieting daar zeer hevig is. We zitten al 3 dagen zonder brood.

18 - Bij zonsopgang worden we vervangen door territoriale Fransen²⁰ en we begeven ons naar Oostkerke via Noordschote, Reninge en Lampernisse. De strijd richt al verwoestingen aan tussen Diksmuide

²⁰ De 'Spahis' werden gerekruteerd in de Franse kolonies.

Oktober 1914

en Nieuwpoort. We blijven in de reserve en in bivak in de velden achter het station van Oostkerke. Het regent de hele nacht en de beschietingen gaan steeds maar verder.

19 - Vroeg in de ochtend stappen we door de velden naar Pervijze, de obussen komen steeds dichterbij ons, wij lopen door Pervijze, het dorp werd al zwaar bestookt. Wij zien overal branden. Ik denk dat we memorabele dagen zullen beleven. We volgen dan de weg van Pervijze naar Ramskapelle, groot is het aantal gekwetsten dat wordt vervoerd, het bombardement is angstaanjagend. We komen in de nabijheid van een grote boerderij "Vijf Huizen"²¹, waar het regiment in de velden een verzamelaarsplaats inneemt. Wij zijn nog altijd in reserve. De Duitsers bereiden in deze richting een hevige aanval voor te oordelen aan het kanonvuur met obussen van groot kaliber. Ze reiken tot aan de spoorweg op 100m van ons. Alles staat in vuur en vlam. Wij blijven de hele dag in deze stelling.

Figuur 20 - Pervijze

20 - We brachten de nacht in het legerkamp door. Wat een verdrietige en lugubere nacht, de branden zijn zo onheilspellend tijdens de nacht.

²¹ Diksmuide, gehucht Woumen

Oktober 1914

We brengen de hele dag door op dezelfde plaats. Duizenden obussen vallen op Pervijze en omgeving. De weg werd onderworpen aan een gewelddadig kanonvuur. De gewonden stromen toe. Tegen de avond begeven we ons naar Ramskapelle om er te overnachten. We nemen een prachtig huis dat voor de kerk gelegen is, de mensen zijn gevlucht. Een mooie gelegenheid doet zich voor om een bad te nemen en om te wisselen van ondergoed dat er in overvloed was, maar ik ben pas in bad of drie obussen vielen midden in het dorp en eentje is dwars door het dak gegaan van het huis dat we bezetten. Willem wordt afgevoerd, hij klaagt over pijn aan de voeten. Majoor d'Oultremont, die reeds vele doden en gewonden in zijn bataljon telde, omdat de beschietingen aanhielden, vroeg kolonel Lefebure²² om het dorp te evacueren en te gaan bivakkeren om zo onnodige verliezen te vermijden. Maar de kolonel liet het regiment in het dorp blijven en gaf bevel alle lichten te doven, want de mannen moeten rusten. Daarop heb ik me in een goed bed gelegd en ik sliep diep. Als we moeten sterven dan maar liever in een bed dan op de stenen. En trouwens, ik kan niet meer, want ik ben doodmoe, waarschijnlijk hebben we vanaf morgen al onze krachten nodig want ons regiment zal binnenkort aan de beurt zijn.

21 - Bij dageraad evacueren we het dorp en installeren we ons in een verzamelopstelling in de velden tussen Ramskapelle en Bootshoeke. Donders, het doet hier lelijk aan de IJzer. Heel het front ligt onder een gewelddadig vuur. Rond de middag keren we terug naar de boerderij van de "Vijf Huizen". Ik denk dat de situatie heel kritiek wordt. De verliezen zijn verschrikkelijk en we zien geen versterking van onze bondgenoten toekomen. Wat zal er van ons worden. We kunnen alleen vaststellen dat de aanvallen steeds gewelddadiger worden en dat over het gehele front. Onze verzamelopstelling. Pervijze ten slotte, heel de omgeving rondom ligt onder een extreem bombardement. Alles staat in vuur en vlam. Aan het begin van de nacht: alarm! De Duitsers hebben de IJzer overgestoken te Tervate, we blijven onder de wapens.

²² Luitenant-kolonel AEM Lefebure, was de commandant van het 1ste regiment grenadiers. Major A.E.M. Comte H. d'Oultremont Henri François Marie was commandant van het 2de bataljon van het 1ste regiment grenadiers en stond dus onder bevel van Lefebure. Situatie op 01-08-1914. Zie <http://www.abl1914.be/regiment/grenadier.htm>

Oktober 1914

22 - De hele dag blijven we op dezelfde plaats terwijl de strijd dicht bij ons woedt, we zijn nog steeds in reserve. Tegen de avond vragen ze een bataljon in versterking te Tervate²³. De kolonel wijst het bataljon van majoor d'Oultremont²⁴ aan, ik bevind me bij de majoor op het moment dat hij de opdracht krijgt. Hij laat zijn bataljon onmiddellijk verzamelen en zei tot degenen die het wilden horen dat hij met zijn bataljon ging bewijzen dat grenadiers nooit terugtrekken! Inderdaad, 's nachts vernemen we dat hij de dijk van de IJzer met zijn bataljon had bereikt. Helaas sneuvelt hij in deze glorieuze strijd. De andere twee bataljons blijven de hele nacht in reserve in het bivak. De nachten zijn verschrikkelijk.

Figuur 21 - Majoor graaf Henri d'Oultremont 1866-1914

²³ Bezoek zeker eens de website <http://www.patricklagrou.be/TERVATE.htm> voor meer uitleg over de Slag van Tervate.

²⁴ Majoor A.E.M. Comte H. d'Oultremont Henri François Marie (°Brussel 18/08/1866 +Pervijze 22/10/1914) was op 1 augustus 1914 de bataljonscommandant van het 2de bataljon van het 1ste Regiment Grenadiers. Zie ook p. 11, p. 24 en p. 37.

23 - Voor dag en dauw worden de andere bataljons in de richting van Tervate gestuurd en wij nemen stelling in een huisje ter hoogte van kilometerpaal 5 tussen Schore en Pervijze waar we overvloedig worden gebombardeerd, de muren van het huis zijn doorzeefd, het terrein is bezaaid met doden en gewonden. Onze mannen zijn heel erg moe en we leden reeds grote verliezen. De versterking komen nog steeds niet toe en de moffen lanceren aanval op aanval. Men vraagt zich af hoe het mogelijk is om in deze hel te blijven. Maar we moeten koste wat kost standhouden. In de namiddag beginnen de mannen hun posten te verlaten. Ik bracht velen terug naar de loopgraven en bemoedigde hen, maar al snel moet ik ze bedreigen met mijn revolver, het is triest! Maar het moet. We moeten ten koste van alles standhouden. Meerdere kogels hebben mijn overjas doorboord, maar mijn lijf blijft ongeschonden. We zijn uitgeput en ik moet zeggen dat het moreel slecht wordt. Ik denk niet dat we zullen weerstaan aan de aanvallen van vannacht die de moffen ons aan het voorbereiden zijn. Echter, we moeten standhouden, het moet! Stop de vijand, is algemene richtlijn. Bovendien hebben we de opdracht gekregen om tot het uiterste te gaan. De Fransen komen weldra. Maar 's nachts verdubbelen de aanvallen. Mijn God! Wat een treffen. De strijd gaat de hele nacht door.

24 - Bij dageraad komen de Fransen ons ter hulp en een grote veldslag volgt, het artillerievuur is angstaanjagend. Onze arme mannen vallen als vliegen. Ik heb kolieken en tot overmaat werpt een granaat mij achterover en ik val in een greppel tot aan mijn knieën. Ik ben uitgeput, maar dit is niet het ogenblik om te vertrekken. Er spelen zich onbeschrijfelijke taferelen af. De ongelukkige gewonden liggen in brandende huizen, wat is de oorlog gruwelijk! Omstreeks 10 uur, ontplooiën de Duitsers zich en rukken ze op naar onze linies. Alles lijkt verloren omdat we in alle richtingen moeten zwichten voor de druk van de vijand. We trekken in wanorde terug omdat er op dat ogenblik nog weinig officieren overbleven, denk ik. Echter, we slagen erin om de mannen achter de Beverdijk²⁵ te doen stoppen. De Fransen zijn vermengd met onze mannen. We maken een verschrikkelijke dag

²⁵ Beverdijkvaart te Diksmuide.

Oktober 1914

door. Tijdens de nacht slaan we verschillende aanvallen af. We zijn volledig op en hongerig, want sinds de 21ste hebben wij geen eten meer. We zijn verplicht te eten wat we vinden in de knapzakken van onze onfortuinlijke dode kameraden en het water uit de sloten te drinken. In de ochtend, eet ik het laatste stukje worst dat mijn lieve Gerardine me gebracht heeft te Grez-Doiceau en dat ik tot het laatste ogenblik bewaard heb. Wanneer ik dit trieste schouwspel om me heen bekijk terwijl ik aan mijn gezin denk, barst ik in tranen uit. Ik herpak mij snel, want het is niet het ogenblik om te wenen.

25 - In de ochtend wordt de generale staf van ons regiment verplaatst naar de boerderij Blauwhuis²⁶ achter de spoorweg Pervijze-Diksmuide, ten noorden van Pervijze. Overdag ligt de boerderij onder

Figuur 22 - Site Blauwhuis Pervijze

²⁶ Berkelhofstraat z.nr, Pervijze. Archeologische site "Blauwhuis" gelegen ten westen van de gedesaffekteerde spoorlijn Diksmuide-Nieuwpoort. Deze archeologische site werd na vernietiging tijdens de Eerste Wereldoorlog verlaten en bij M.B. van 10.06.1999 beschermd als monument.

Oktober 1914

hevig kanonvuur. Omstreeks 10 uur bevind ik me samen met luitenant Danhieux en de regimentsvlag in een kamer van de boerderij toen een granaat midden in die plaats viel, we werden evenals de vlag omvergeworpen en we zijn meer dood dan levend, gelukkig hebben we geen letsels, daarna begeven we ons naar een aangrenzende kamer waar een nieuwe granaat valt, de kapelaan Snieders is ernstig gewond door die obus. Deze keer zijn we veroordeeld omdat de granaten blijven nederdalen op de boerderij. Nochtans is er nog een veilige plek in een kelder waar zich veel vrouwen en kinderen bevinden die in het strijdgewoel gebleven zijn. Een moedige vrouw met een baby in haar armen roept me toe om naar de kelder te komen, ik ben maar net binnen of een granaat dringt door de keldermuur en doodt meerdere vrouwen en kinderen! Ah! Wat een spektakel. Ik bedaar een klein meisje van ongeveer 3 jaar met een hoofdwonde, arm kindje, tranen komen me in de ogen als ik denk aan mijn lieve Josée. De boerderij wordt onhoudbaar en we nemen stelling achter het spoor, dat op zijn beurt overvloedig wordt gebombardeerd. Er staat ons slechts één ding te doen: “fourt” zeggen! “À la guerre comme à la guerre”. Gedurende de dag kunnen we vaststellen dat de stootkracht van de vijand vermindert en dat hij ook uitgeput begint te raken en we krijgen nieuwe Franse versterking, dat moedigt onze mannen die overgebleven zijn aan. Bij het begin van de nacht wijst de kolonel me aan als bevelhebber van de fracties die zich bevinden bij het begin van de weg en op 150 m ten noorden van Beverdijk²⁷. Alle officieren zijn daar gedood. Ik vertrek meteen, maar ik vind slechts enkele manschappen, het merendeel in een diepe slaap, en op mijn beurt val ik ook in slaap, ik kon niet meer. Ik had twee mannen van het 8ste linieregiment die naast me de wacht hielden. Het regent de hele nacht. Rond middernacht hoor ik Duitsers, ik laat onmiddellijk het vuur openen, dat duurde ongeveer een uur.

26 - Al van bij de dageraad, lanceren de Duitsers een gewelddadige aanval, we verzetten ons krachtig, maar na een paar uur, moeten we de Beverdijk verlaten en ons terugplooiën op de spoorlijn, waar we koste wat het kost moeten standhouden. We beleven een verschrikkelijke dag achter de spoorlijn, we worden hevig gebombardeerd en slaan verschillende bloedige aanvallen af. We lijden nog steeds veel

²⁷ Kleine/Grote Beverdijkvaart Diksmuide.

Oktober 1914

verliezen achter de spoorlijn, maar we houden stand! We brengen de nacht van de 26ste en 27ste door achter de spoorweg. Ik maak er gebruik van om wat orde te scheppen onder mijn manschappen.

27 - De vijand is uitgeput, de aanvallen worden gestaakt, maar het kanonvuur blijft. Ik heb honger en dorst. Ik maak gebruik van het gelanterfant van de vijand om een kort bezoek aan de huizen van Pervijze te brengen om er drank en eten te vinden. In een huis bij de kerk vond ik een dode vrouw en een kindje huilend in zijn bedje. Ik neem het met me mee, het sterft waarschijnlijk van de honger en ik kan het niets geven! Het overleed een paar uur later. Hoe droevig is de oorlog! Al drie dagen belooft men ons te komen ophalen, maar we wachten nog steeds, de nacht gaat voorbij en nog steeds geen vervanging, gelukkig vinden we dode koeien en varkens achter de spoorweg, om ons een beetje aan goed te doen.

28 - Wij bevinden ons nog steeds achter de spoorlijn die voortdurend gebombardeerd wordt, de moffen hebben hun bestormingen opgebruikt, ik denk dat het water hen begint te koeioneren. 's Avonds zullen wij afgelost worden maar wij wachten tevergeefs.

29 - Gedurende de dag hebben de Duitsers waarschijnlijk versterkingen ontvangen, want zij hervatten hun bombardementen en aanvallen, maar het water stijgt en al snel stoppen ze en we bieden hen een badkuip aan, die ze niet gestolen hebben. Maar we verblijven nog steeds achter de spoorlijn om er de nacht door te brengen.

30 - De 30ste is een dag van relatieve rust, op enkele kanonnades na. Er is ernstig sprake van dat we vanavond afgelost worden. Het is tijd, want er is niet veel meer over van ons regiment. 's Avonds worden we eindelijk afgelost door het 12de linieregiment en in de ochtend komen we aan te Fortem. Ik vind al snel een boterham en een kopje koffie. De eerste in 12 dagen. Vervolgens neem ik twee grote Schnaps

November 1914

(cognac)²⁸ met aalmoezenier Coenen en ik ga op zoek naar huisvesting maar alle bedden zijn bezet, ik vind eindelijk in een huisje een bed (matras op de grond), de vriendelijke vrouw bereidt me wat aardappelen en een stuk vlees, terwijl ik de papieren van de generale staf in orde breng. De kolonel was erg tevreden met mijn gedrag tijdens de strijd en hij biedt mij onmiddellijk de rang van onderluitenant aan. Tijdens de namiddag slaap ik diep tot de volgende ochtend. Deze goede nachtrust heeft mij opgekikkerd. De Slag aan de IJzer is voorbij voor ons, maar onze verliezen zijn aanzienlijk... De artillerie hield lelijk huis in onze gelederen, maar we zijn al snel gewoon geraakt aan het kanonvuur. We hebben ons nooit de kracht van de vijand gerealiseerd, maar we hebben gevochten met vertrouwen in de overwinning. We hebben veel afgezien van de warmte, de kou, de dorst en zelfs van de honger. Wat mij het meest getroffen heeft was de vlucht voor de Duitsers van de oude mannen, vrouwen en kinderen.

November (1914)

1 november - Allerheiligen. In de ochtend ga ik naar de kerk te Alveringem voor de communie. Rond de middag, na mijn terugkeer van bij de kolonel, vervul ik mijn taak en tel het aantal officieren en soldaten die overblijven. Het is ongelofelijk. Van de 2400 manschappen en de 46 officieren die Brussel verlaten hebben, blijven er niet meer dan vijf officieren en 362 manschappen onder de wapens. In de namiddag verneem ik dat ik tot onderluitenant ben bevorderd en dat ik het I/II²⁹ van luitenant Lefevre zal vervoegen. Deze benoeming is voor mij een groot genoegen. Om 15 uur, is er een “te wapen” voor ons regiment. We worden versterkt met 250 mannen (vrijwilligers) die goed zijn gekleed en uitgerust. Maar wij lopen in lompen. Ik verwijder

²⁸ Schnaps : het woord wordt ook in zijn geboortestad Borgloon gebruikt voor “een witteke”, een jenever. Hij verduidelijkt het Duitse woord door te preciseren dat het in dit geval om een (Franse) “cognac” gaat.

²⁹ De 3de compagnie van het II^{de} bataljon 1ste regiment grenadiers werd op 1 augustus 1914 o.a. geleid door Lt. Lefèvre Robert (°Marcinelle 22/03/1890 + Krijgsgasthuis van Hoogstade 31/05/1915). Zie <http://www.abl1914.be/regiment/grenadier.htm>

November 1914

mijn tekens van adjudant en laat de ster van onderluitenant op mijn jas en mijn overjas naaien en de galons van onderluitenant op mijn kepie aanbrengen. De galons komen van de stationschef van Pervijze. Na een briefing van de omstandigheden, zegt de kolonel ons dat we waarschijnlijk vanavond terug naar de IJzer moeten. Inderdaad, we verlaten Fortem om 18 uur, 's nachts kwamen we aan bij de overstromingen van Oud-Stuivekenskerke, het terrein biedt een trieste aanblik, overal vinden we dode Duitsers en Belgen en gewonde Duitsers. We bezetten een loopgracht die veroverd werd op de Duitsers want talrijk zijn de lijken die ze achtergelaten hebben. Het kanon buldert nog steeds overal.

Figuur 23 - Overstromingen Oud-Stuivenskerke

2 november - Vanaf het eerste uur, beginnen we aan het in orde brengen van de loopgracht en aan het begraven van de doden die hier sinds meerdere dagen liggen, in een andere kleine loopgracht vond ik 9 dode Duitsers, ze zitten allemaal het geweer tussen hun benen, zij werden weggemaaid door een mitrailleur aangezien ze allemaal hoofdletsels hebben, bovendien stond het water hun tot boven de knieën. De petroleumtanks staan in brand. Afgezien van een paar bombardementen en schietpartijen, gaat de dag vrij goed voorbij, maar het is koud en we hebben niet veel om achter onze kiezen te steken.

November 1914

3 - Rond 18 uur ga ik met 30 mannen naar een vooruitgeschoven positie in het overstromd gebied. We zijn zeer dicht bij de Duitsers, want we horen ze spreken en roepen, ook de gewerschoten worden vanop korte afstand afgevuurd, ze bezetten de huizen die op een paar meter voor ons staan. Actie te Diksmuide, de Fransen vallen aan. 's Nachts heb ik buikpijn omdat ik sinds een paar dagen alleen ingeblikt voedsel gegeten heb. Ik ben bang dat ik ziek zal worden en bovendien staan we constant in het water. Wat een ellende.

4 - Sinds de ochtend is er actie te Diksmuide en ook net vóór ons, ik denk dat we nog enkele onaangename uren zullen beleven. Verschillende obussen vallen in mijn loopgracht en doden vier mannen en verwonden er vijf. We proberen de gewonden te evacueren maar het is onmogelijk om uit de loopgracht te komen, een Duits machinegeweer neemt ons onder vuur. We hebben bovendien nog twee gewonde Duitsers die deze ochtend in een loopgracht lagen te kreunen en die ik heb laten meenemen. Zij zijn sinds twee dagen gewond. Ik heb echt medelijden. Ze sterven van honger en dorst. Ik ondervraag hen, ze antwoorden met angst. Zij zijn echter snel gerustgesteld, mijn mannen delen hun eten en hun veldfles met de gewonden. Wij hopen dat onze ongelukkige gewonden die in hun handen vallen ook zo worden behandeld. En per slot van rekening, een gewonde is geen vijand meer. De oorlog is al verschrikkelijk genoeg zonder de gewonden nog te doen lijden. We kunnen vaststellen dat de overstromingen een verschrikkelijke slachting hebben aangericht onder de gelederen van de vijand, dat is hier goed te zien, de lijken die in het water liggen zijn aanzienlijk. De opvang en de evacuatie gebeuren met grote moeite omdat er niet voldoende brancardiers zijn, groot is het aantal gewonden die achteraf nog bezwijken op het slagveld bij gebrek aan zorg. Wat een trieste en verschrikkelijke dood voor die ongelukkigen. Rond de middag worden de vrijwilligers die ons op 1 november kwam vervoegen, ingezet bij een aanval op de twee boerderijen die bezet worden door de Duitsers en die voortdurend op ons schieten. Ze trekken moedig ten aanval, maar je kunt zien dat ze niet veel oorlogservaring hebben. De Duitsers laten ze naderen en als ze op ongeveer 150 meter van de boerderijen zijn, worden ze onder vuur genomen en letterlijk weggemaaid door hun

November 1914

machinegeweren. Groot is het aantal gewonden. Anderen vluchten onder het mitrailleurvuur al zwemmend doorheen de overstromingen. We zien de Duitsers uit een van de boerderijen komen, ik laat onmiddellijk het vuur openen, ze zoeken snel dekking. Van de 250 vrijwilligers van de aanval blijven er nog vijftig over. Het regiment wordt eens te meer herleidt tot zijn eenvoudigste samenstelling. Wat zal er van ons worden als het oorlog niet snel voorbij zal zijn? Het is vandaag drie jaar geleden dat ik getrouwd ben, ik beleef een mooi verjaardagsfeestje... in het water tot aan mijn buik. Die avond wordt ik afgelost en ik heb me teruggetrokken achter de spoorweg Diksmuide-Nieuwpoort waar twee heren uit Brussel ons komen opzoeken. Ze bieden ons aan brieven en geld naar Brussel te brengen. Ik geef hen een brief en 150 frank.

5 - Tijdens de nacht worden we afgelost door karabiniers en we vertrekken voor een rustpauze te Wulveringem waar we erg moe in de ochtend toekomen. We vleien ons neer op een hoop stro in een café, met de luitenants Lefevre en Declercq en dokter Closset. In de middag komt Jean-Marie me bezoeken, hij is blij mij in goede gezondheid en met de rang van onderluitenant te zien. In de namiddag begin ik naar een matras te zoeken voor op de vloer want alle bedden zijn ingenomen door vluchtende vrouwen, kinderen en door officieren die niet naar de loopgraven gaan. Ik ontdek een mooi huisje en de vrouw biedt luitenant Lefèvre en mij een matras aan. Samen slapen we lekker op die ene matras. Luitenant Lefèvre heeft vandaag een foto ontvangen van zijn vrouw en zijn kind die in Brussel zijn gebleven; hij is erg blij.

6 - We blijven in rust te Wulveringem, we ontvangen allerlei spullen en ondergoed, maar niet in voldoende mate om de lompen van onze arme stakkers te vervangen.

7 - We brengen de dag in rust door te Wulveringem.

8 - Zondag. Wij zijn nog altijd in rust. Ik bezoek de generaal om hem mijn respect aan te bieden ter gelegenheid van mijn benoeming. De

November 1914

generaal spreekt mij moed in en feliciteert me voor mijn uithoudingsvermogen en hij belooft me in de toekomst nog meer bevorderingen. Luitenant Lefèvre heeft voor ons een lekker konijn klaargemaakt, helaas kan ik er niet van genieten want ik heb sinds deze morgen weer buikkrampen. In de namiddag moet ik gaan liggen en de dokter laten komen want ik heb vreselijke buikkrampen. De hele nacht heeft de lieve Lefèvre warme kompressen op mij gelegd maar niets kon me verlichten.

9 - In de ochtend zijn de koorts en de kolieken nog steeds niet voorbij. Ik voel me ongelukkig. Willem³⁰ schreef me een kaart dat hij in Frankrijk verblijft. Hij weet niet dat ik nog leef, en nog veel minder dat ik werd benoemd tot onderluitenant. Het is mij onmogelijk hem te antwoorden want zo ziek ben ik. Drie verschillende artsen komen mij onderzoeken, de ene schrijft met dit voor en de andere wil me naar het ziekenhuis brengen, maar ik zeg hem dat het niet nodig is omdat meestal het leed na een dag of meer verdwijnt. En ik ben hier prima, de vrouw verzorgt me goed, maar ze weet niet wat ik heb en ze is bang. Omstreeks middag verminderen de kolieken en de koorts, maar ik krijg een ernstige diarree die me de hele nacht naar het toilet doet lopen.

10 - De arts dringt aan om me naar het ziekenhuis te brengen, maar ik voel dat ik binnen twee dagen volledig hersteld zal zijn, het is niet het ogenblik om mijn manschappen te verlaten voor zo weinig, we zijn niet meer met zoveel officieren. De mannen die overbleven zijn hebben veel meer moed getoond. Om 17 uur ontvangen we de bevelen om ons klaar te houden voor het vertrek. Het kan zijn dat het er te Diksmuide heviger aan toe gaat. We laden de bagage en we vertrekken in allerijl in de richting van Fortem. Om 22 uur houden wij halt in het veld waar we een paar uur blijven. Het regent, ik heb natte voeten en mijn kolieken beginnen weer sterker te worden. Men is verplicht om mij met een wagen naar de infirmerie van Leisele te brengen waar ik

³⁰ Willem is de broer van de schrijver. Toudy Willem Joseph, grenadiers, geb. op 02-07-1883 te Borgloon, stamboeknummer / 13543852, dossier troep nr. 6022392 bij het Koninklijk museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis te Brussel, aldaar gekend onder de naam TONDY Guillaume C..

November 1914

's nachts toe kom. Wat een infirmerie, de zieken liggen op matrassen kriskras op de grond.

11 - Ik vind een goed bed in een winkel naast de ziekenboeg. Het regiment is in reserve te Fortem.

12 - Ik blijf te Leisele en ik maak van de gelegenheid gebruik om me ondergoed te verschaffen en mijn spullen te laten herstellen.

13 - Te Leisele.

14 - Te Leisele, ik voel me herleven.

15 - Ik voel mij hersteld en ik vraag om mijn regiment terug te vervoegen. Rond het middaguur brengt een auto mij naar Fortem en dezelfde avond nog vertrekken we naar de loopgraven van Diksmuide (boerderij Franco-Belge).

16 - We brengen een slechte nacht door in de modder en ik ben terug koortsig en mijn kolieken herbeginnen. Het regent de hele nacht. Ik ben ziek en gedemoraliseerd. Het is nutteloos om te willen blijven omdat ik het niet meer kan uithouden en bovendien hebben we niets anders dan ingeblikt voedsel te eten en dan is er nog de modder tot aan de knieën. Rond 10 uur bezoeken de dokters Delporte en Lafontaine mij en adviseren om te vertrekken. Men brengt me naar een hulppost bij het station van Oostkerke en van daar gaat het per de auto verder naar Fortem. Ik word opgevangen door de vrouw waar ik verbleef in de nacht van 31 oktober, ik breng een vrij goede nacht door maar ik voel me uitgeput en ziek. De regimentsarts komt me bezoeken en hij laat mij per trein naar Veurne vertrekken waar ik de nacht in de wachtkamer doorbreng op stro, dat in afwachting van mijn overbrenging naar Calais. De hele nacht voert men gewonden aan: Belgen, Fransen, Engelsen, Duitsers, Afrikanen, van alle nationaliteiten eigenlijk.

November 1914

17 - Om 8 uur brengt de trein van het Rode Kruis ons naar Calais, deze trein is overvol met gewonden. We komen aan te Calais om 16 uur. Ik word naar het veldhospitaal Richelieux gebracht waar ik goed verzorgd word. Ik ben blij dat ik mij kan ontdoen van mijn spullen die volledig onder de modder zitten en dat ik in een goed bed kan kruipen in een goed verwarmde zaal. Wat een verschil na zoveel ellende.

18 - Ik heb een goede nacht, maar ik moet in bed blijven al ben ik een beetje beter maar werkelijk uitgeput. Dan overvalt verdriet me, ik begin teveel aan mijn familie te denken die niet weet wat er met mij gebeurd is. Ik krijg een kaart van Henri die zich in Ardres³¹ bevindt.

19 - Ik blijf nog steeds in bed.

20 - In de namiddag maak ik een wandeling in Calais, wat een ontreddering overal.

21 - Ik probeer de tijd te doden door in Calais te wandelen.

22 - idem

23 - idem

24 - Henry laat weten dat hij mij komt bezoeken, hij komt in namiddag toe, ik ben blij om hem terug te zien, hij kan tot 's anderendaags blijven.

³¹ Ardres ligt op 16 km ten ZO van Calais.

December 1914

25 - Henri keert terug naar Ardres, ik beloof hem te komen bezoeken te Ardres.

26 - De dokter vindt dat ik nog een paar dagen rust nodig heb.

27 - Ik ontmoet mijnheer Vandevyver, ik breng met hem de namiddag door en 's avonds nodigt hij me uit om de maaltijd te gebruiken. Hij keert terug naar Brussel en belooft me om naar mijn lieve Gerardine en Josée te gaan. Wat zullen zij blij zijn om te horen dat ik in goede gezondheid verkeer.

28 - Te Calais

29 - Ik vertrek naar Ardres om Henri te ontmoeten, wat een verrassing bij mijn aankomst, hij is vergezeld van Mathilde³², die naar hier kwam om hem te vervoegen. Wie weet, mijn Gerardine en mijn kleine Josée komen misschien ook! Alleen al het idee maakt me gelukkig. We brengen de nacht samen door op matrassen die op de grond liggen. Mathilde vertelt haar reisavonturen, enz.

30 - Ik keer terug naar Calais.

December (1914)

1 - Ik ga wederom naar Ardres en ik keer 's avonds terug naar Calais.

2 - Mathilde komt mij bezoeken te Calais, wij trachten voor haar een plaats te vinden als verpleegster, 's avonds keert zij terug naar Ardres.

³² Mathilde Marie Marguerite Koop, geb. op 14-03-1881 te Noville waarmee Henri Laurent Toudy huwde op 15-12-1904 te Luik.

December 1914

3 - Ik verlaat Calais om 18u30 om terug naar het front te gaan, in het station van Calais ontmoet ik Piette die gewond werd aan het been door een kogel en die eveneens naar het front terugkeert. Wij komen om 21 uur te Duinkerke aan. We brengen samen de nacht door in een hotelbed te Duinkerke.

4 - We verlaten Duinkerke om 8u30 en komen omstreeks 10 uur aan te Veurne, daar vernemen we dat de broer van Piette en mijn broer Willem te Adinkerke zijn. Willem maakt deel uit van een compagnie die de spoorweg tussen Duinkerke en Veurne moet bewaken. Wij keren terug naar Adinkerke en wij brengen samen de nacht door.

5 - We gaan ons bij het Algemeen Hoofdkwartier in Veurne aanmelden waar we vernemen dat ons regiment sinds 20 november op rust is te Wulveringem. Alvorens naar het front terug te keren besluiten we om De Panne te bezoeken. In de namiddag vertrekken Piette en ik naar Wulveringem, beladen met onze wapens en bagage is de weg lang. We komen 's avonds laat te Wulveringem toe en tot onze verbazing was het regiment in de namiddag vertrokken naar Fortem. Wat gedaan? We kunnen niet meer en het regent. Ik stelt Piette voor om de nacht door te brengen te Wulveringem en de volgende morgen het regiment te vervoegen.

6 - We vertrekken vroeg te Wulveringem en komen te Fortem aan in de voormiddag. We presenteren ons aan de kolonel. Piette wordt aangeduid voor 3/III en ik voor 1/III (commandant Leruitte³³). Men had van de twee regimenten één regiment gemaakt³⁴. We brengen de nacht door op stro, ons erbarmelijk bestaan herbegint.

³³ Op 1 augustus 1914 voerde kapitein Leruitte het bevel over de III^{de} compagnie van het 1ste bataljon, 2de regiment grenadiers.

³⁴ 1ste en 2e Regiment Grenadiers: gezien de verliezen, geleden tijdens de gevechten rond Antwerpen en gedurende de slag van de IJzer, moet op 7 november 1914 worden overgegeven tot het samensmelten van de twee regimenten in één enkel. Op 25 december 1916 zal het Regiment terug ontdeubeld worden. Bron: http://1grdeporte.info/1grdeporte/Historiek_Grenadiers.html

December 1914

7 - Om 14 uur is er 'te wapen' voor het regiment. Ik word voor het regiment geroepen om de eed af te leggen. Met de linkerhand de vlag vasthoudend en met mijn rechterhand in de hoogte, laat de kolonel mij met luide stem zeggen: "Ik zweer trouw aan de Koning, gehoorzaamheid aan de grondwet en de wetten van het Belgische volk". Deze prachtige ceremonie heeft plaats op het ogenblik dat ik hier niet ver vandaan de kanonnen aan de IJzer hoor. De kolonel kondigt aan dat we vanavond terugkeren naar de IJzer. Inderdaad, we verlaten Fortem omstreeks 18 uur en wij gaan naar Diksmuide waar we 's nachts al wadend door de modder aankomen en we lossen de Fransen af aan de dijk van de IJzer die zich links van de brug van Diksmuide bevindt. Er zijn geen schuilplaatsen en we moeten de hele nacht in de modder blijven.

8 - In de ochtend realiseren de moffen zich dat de Fransen vertrokken zijn, zij sturen ons een paar obussen. Het kleine stadje Diksmuide biedt een troosteloze aanblik. Veel huizen liggen in puin, we zien lichamen drijven op het water van de IJzer. De Duitsers installeerden zich op een paar meter van ons, maar de IJzer scheidt ons. Het is erg koud. Ik denk dat we een verschrikkelijke winter tegemoet gaan als de oorlog niet snel voorbij is. De dag van de 8ste gaat alles nog redelijk goed.

9-10 - Wij zijn in de loopgraven van Diksmuide.

11-12-13-14 - Wij zijn op rust te Alveringem.

15-16 - In de loopgraven van Diksmuide, dagelijkse vallen een paar granaten op ons in onze loopgraven. Het verblijf is uitstekend voor onze latere reuma.

Van 17 tot 22 - In rust te Alveringem. Granaten van groot kaliber vallen op Loo in de nacht van 21 op 22.

December 1914

Van 22 tot de avond van de 25ste - 's Nachts, in de loopgraven van Diksmuide, aan de linkerzijde van de brug. In de nacht van 24 op 25. In tegenstelling tot gewoonlijk hoor je geen enkel schot. Wat gebeurt er? Zou dit het einde van de oorlog zijn? Om 23 uur horen we de Duitsers in de ruïnes van Diksmuide en in de loopgraven zingen. Ze vieren Kerstmis in onze puinen. Om middernacht, om hen te laten zien dat we nog niet ontmoedigd zijn, beginnen enkele grenadiers patriottische en kerstliederen te zingen. Deze scène duurt de hele nacht. En dan te bedenken dat er mensen zijn die dit een geweldige ontdekking vinden. Vanaf de vroege uurtjes vraag je je af wat er gebeurt, de Duitse heren veroorloven zich om buiten hun loopgraven voor ons te komen wandelen. Als ik mijn zin kon doen, dan zouden ze daar niet lang wandelen, ik zou hun de charmes van enkele kogels uit een machinegeweer laten smaken. Maar wat wil je, al die grenadiers komen ook uit hun loopgraven en het feest begint. Zij drijven de vriendschap zover dat uitwisselingen allerhande beginnen, de moffen werpen ons pijpen, sinaasappels, chocolade enz... toe. Waarschijnlijk

Figuur 24 - Het spontane kerstbestand 1914

gestolen bij onze burgers, er zijn ezels die dom genoeg zijn die dingen te aanvaarden en hun eveneens souvenirs toe te werpen. Wat doen onze grote bazen hier aan? Ze doen niets om dit schandaal te stoppen

December 1914

en deze eerste stap naar de germanisering te verhinderen. Er zijn er zelfs die dit leuk vinden. Ze laten zich eveneens imponeren door enkele Duitsers die onze dierbare doden begraven die tussen hun linies en de IJzer liggen. Eigenlijk is het om te walgen, het is niet door zó te handelen, dat we allen, die ons dierbaar zijn, en die onder hun laars zitten, zullen bevrijden. Als het is om zulke domme dingen te doen dat we alles in vuur en bloed hebben laten zetten en dat we hier onze ellende door de modder slepen, awel merci! Waar gaan we heen? Overall, behalve naar Berlijn!³⁵ Dit walgelijke spektakel houdt uiteindelijk op om 15 uur. 's Avonds worden we afgelost en we vertrekken voor een piket te Rabbelaar³⁶ (Fortem)

26 - Van piket te Rabbelaar, in de buurt van twee grote kanonnen die heel vaak op Diksmuide schieten.

27 - Op piket te Rabbelaar, ik heb buikpijn. In de middag krijg ik twee foto's van mijn lieve Gerardine en mijn kleine Josée evenals twee lange brieven, ik ween van geluk. Sinds 1 oktober had ik niets meer ontvangen. Wat is Joséke veranderd! Ze ziet er leuk uit. Arme lieveling, het is bijna 5 maanden geleden dat ze me nog zag. Ik schrijf Gérardine een lange brief, indien ik ze maar kan laten komen.

28-29-30 - Van piket.

31 - Willem keert terug naar zijn regiment en komt even langs bij mijn bataljon. Diezelfde avond vetrekken we naar de loopgraven van Diksmuide waar we rond 22 uur toekomen. We gaan een mooie nieuwjaarsavond doorbrengen, mits de stommiteiten van de 25ste zich niet herhalen. Want de eerste mof die zich durft te vertonen neem ik mij voor af te schieten. Om precies 23 uur vuren de Duitsers drie

³⁵ Dit fragment staat in Johan Meire, De stilte van de Salient, 460 pagina's, Lannoo, oktober 2003. Na het lezen van dit fragment startte Jos Bamps (neefje van Michel Toudy) een zoektocht naar het originele dagboek dat hij vond In Flanders Fields Museum te Ieper en daaruit kwam op zijn beurt deze uitgave tot stand.

³⁶ Rabbelaresteenweg te Lo-Reninge ligt op 4 km van Fortem.

Januari 1915

salvo's af die ver achter onze linies ontploffen, ze doen dit om ons kenbaar te maken dat het 1 januari voor hen is, als ik baas was, dan zou ik door elk van onze kanonnen een dozijn obussen op hun loopgraven afvuren, ook om 24 uur. Hopelijk zal 1915 een einde brengen aan deze trieste situatie. Hoeveel tranen laat men op dit ogenblik lopen?

1915

Januari (1915)

1ste - Ik heb een sombere nacht gehad in de modder van de IJzer, we beginnen 1915 met de hoop om de onzen weer te zien. De eerste dag lijkt lang in de loopgraven waar we alleen ruïnes en graven zien. Enige weemoed is af te lezen van het gelaat van de meeste van onze mannen. Ze denken aan hen, die ginder de andere kant van de IJzer om hen treuren, en waarvan de meesten hun lot hier niet kennen. Zelf ben ik erg ontmoedigd en ik heb veel verdriet wanneer ik denk aan de mensen die mij dierbaar zijn en bij het zien van de kleine graven waar onze onfortuinlijken rusten die gesneuveld zijn onder de kogels van de zuiplappen, die ons scheiden van onze families door hun tuigen die nog dagelijks vaders, zonen, broers... op wreedaardige wijze wegmaaien. Ik denk dat deze verschrikkelijke slachting nog niet snel ten einde zal zijn.

2-3 - We verblijven in onze modderige loopgraven van Diksmuide, dagelijks zijn er artillerieacties.

Van 4 tot 9 - Te Alveringem, wij maken loopgraven en houden oefeningen.

Februari 1915

10 tot 12 - In de loopgraven, ik heb buikkrampen.

13 tot 18 - Inkwartiering te Alveringem.

19 tot 21 - In de loopgraven te Diksmuide.

22 tot 27 – Inkwartiering te Oeren, dagelijkse oefeningen en bezoek van Duitse vliegtuigen die ons bombarderen.

28 tot 30 - In de loopgraven te Diksmuide.

31 - Inkwartiering te Oeren.

Februari (1915)

1 tot 5 - Inkwartiering te Oeren.

6 tot 8 - In de loopgraven te Diksmuide.

9 tot 14 – Inkwartiering te Alveringem, ik logeer samen met de commandanten Piton³⁷ en Leruitte bij de notaris, waar we goed worden ontvangen. Het verblijf in de loopgraven te Diksmuide was erg hard, we zijn slecht gekleed, slecht gevoed en we hebben veel geleden van de modder en de kou.

³⁷ Kapitein-Commandant Piton was op 1 augustus 1914 bevelvoerder van de 4de compagnie van het 1ste bataljon van het 2de regiment genadiers. Michel Toudy behoorde tot het 1ste regiment grenadiers. De twee regimenten werden op 7 november 1914 samengevoegd tot één regiment grenadiers.

Maart 1915

15 - We vertrekken op rust in De Panne, het regent hard de hele dag en we komen er nat tot op het bot aan. Ik verblijf met een aantal officieren in het "Hôtel des Ancres"³⁸. Wij zijn hier goed, het is een gelegenheid om op te knappen.

Figuur 25 - Hôtel des Ancres De Panne

16 tot 27 - Wij blijven in De Panne waar wij oefeningen houden op het strand.

28 - Een verlof van 7 dagen te Parijs wordt mij verleend, ik ben blij om me te verwijderen van het oorlogsgeweld.

Maart (1915)

³⁸ Opgericht in 1908, villa "Les Ancres", hoek Zeelaan-Ankerweg te De Panne, pension de famille, eigenaar A. Fonsny. Zie ook [http://adore.ugent.be/view?q= id:"archive.ugent.be:4E0AA072-9F87-11DF-86F8-B366C2C209CF"&search_type=advanced](http://adore.ugent.be/view?q= id:)

Maart 1915

1^e - Ik kom toe te Parijs om 18u10. Ik ontmoet er kameraad luitenant Louis Hanhenno die terug naar Congo gaat. Hij brengt me bij zijn zuster die ons goed ontvangt.

Van 2 tot 6 te Parijs, deze kleine vakantie was snel voorbij. Eindelijk heb ik de kans gehad om deze prachtige stad te zien, een beetje weg van het schattige gebrul van de kanonnen. Ik verlaat Parijs op de 6de om 8u30 en kom tijdens de nacht in De Panne toe.

7-8 - In De Panne is er al sprake om naar de loopgraven te vertrekken.

9 – Inderdaad, we gaan met de tram naar Oostvleteren, waar we rond de middag aankomen in een smerige boerderij die bezet wordt door Franse troepen die naar elders vertrekken.

10 - In de namiddag vertrekken we op piket naar drie huisjes te Magdeliersput. Onderweg ontmoet ik Edouard Vanderbeken³⁹ die werkzaam is in de loopgraven van het 3de linie. Het gaat er hard aan toe in de richting van Ieper.

³⁹ In de Gazet van Daai van Loun uit 1916: Vanderbeeken Edouard, eenheid A 74 / 83 Kie. Geboren te Borgloon op 28-08-1884 als Adolph Pierre August Edouard. Hij huwt op 08-05-1920 te Borgloon met Anna Maria Margareta Massonet waarvan het kind Jean Vanderbeeken (1926-2004) x Magda Vos (1934-).

Maart 1915

Figuur 26 - Edouard Vanderbeeken (zittend) en zijn broer ingenieur-architect Jules

11 - Wij blijven van piket, we liggen op stro.

12 - Van piket, op het einde van de dag gaan we naar een boerderij achter de eerste linies, langs de weg van Pypegale naar Zuidschote. Er is niet genoeg ruimte in de frontlinie om er het hele bataljon in onder te brengen.

13 en 14 - We verblijven op deze boerderij, de bewoners zijn gevlucht. Het is niet goed om zich te laten zien. Ik ben in een stal met de commandant Leruitte en met onderluitenant Van Cauwenberghe. Een Franse batterij die zich achter de hoeve bevindt, schiet heel vaak. In de nacht van 13 op 14 maken wij loopgraven bij de molen van Lizerne.

15 tot 18 - Op rust te Oostvleteren, dit dorp werd dikwijls gebombardeerd.

Maart 1915

19 tot 20 - Van piket in een boerderij ter hoogte van Pypegale. Tijdens de nacht van 19 op 20 valt een obus midden in de boerderij en verwondt 13 mensen van mijn peloton, de hele nacht hebben we onze gewonden verzorgd, waarvan enkelen ernstig. Overal was er bloed. De plaats die wij bezet hielden is veranderd in een echt slachthuis. Wij werden vermeld in de orders “voor de rust en de koelbloedigheid die wij tentoongespreid hebben door gedurende het hele bombardement bij onze gewonden te blijven”. De 20ste hebben we loopgraven gemaakt bij de afgebrande boerderij en de lijken begraven, die overal in het rond lagen.

21 tot 22 - In de eerstelijns loopgraven te Steenstraat die de Fransen ons in een verschrikkelijke toestand hebben achtergelaten, is niet de minste schuilplaats en ze hebben hun doden in de loopgraven zelf begraven. We zien dat er veel werk is en we bevinden ons op enkele meters van de Duitsers.

23 tot 26 - Op rust te Oostvleteren, wij houden oefeningen.

27 tot 28 - Van piket in de hoeve Segers⁴⁰. Commandant Leruitte meldt zich ziek. Ik neem het bevel van de compagnie over. Tijdens de nacht maken wij loopgraven.

⁴⁰ Zie <https://inventaris.onroerendergoed.be/woi/relict/692> Betonnen Schuilplaats Ferme Segers (Reninge - WOI) (ID: 692), Zuidschotestraat 43 Reninge (Lo-Reninge), West-Vlaanderen, toponiem Pypegale. Historische achtergrond: de hoeve 'Ferme Seghers' of 'Ferme Segers', bij de Pypegale, op slechts 2km van het front bij Steenstrate verwijderd, fungeerde tijdens de oorlog o.m. als medische hulppost. Hier werden de gewonden verzorgd, afkomstig uit de sector Steenstrate. Bij de hoeve werd een Franse begraafplaats gestart. De eerste dode werd er begraven op 21 november 1914. Vooral tijdens en na de gasaanval van 22 april 1915 zouden hier vele doden begraven worden. Hun graven werden afgezet met dakpannen en vloertegels, die uit de vernielde huizen op de Pypegale werden weggehaald. Op 31 juli 1920 lagen er 147 Franse begraven, die in het begin van de jaren '20 werden overgebracht naar de Franse militaire begraafplaats van 'Lille Sud'.

April 1915

29 tot 30 - Wij verblijven als reserve voor de eerste linies op de boerderij Petain. We maken nabij de 1ste linies loopgraven, de kogels fluiten ons om de oren.

31 - In rust te Fintelle⁴¹, 's avonds vetrekken we om loopgraven te maken bij de hoeve Segers en 's morgens keren wij terug.

April (1915)

1ste en 2 - Vanuit Fintelle vertrekken we elke avond om loopgraven te maken te Steenstraat en keren in de ochtend terug. We hebben moeilijkheden met de soldaten die vinden dat deze dienst te zwaar is.

3 - Te Oostvleteren werken we al drie nachten, en we moeten nog een vierde keer vertrekken. Veel mannen die liever een strenge straf riskeren, zijn 's avonds bij het vertrek afwezig. Het is tijd dat dat gestopt wordt en dat de autoriteiten maatregelen nemen om een opstand te voorkomen. Tot overmaat van ramp valt een obus midden in de compagnie, de meesten van ons worden omvergeworpen door de luchtverplaatsing, verscheidene mensen werden gewond. De kepie van onderluitenant Cauwenberghe wordt doorboord door een ontploffing en hij haast zich terug naar de kwartieren. Nu sta ik hier alleen met de compagnie die volledig uiteen geslagen werd door het bombardement. Per slot van rekening moet ik aan het werk met vijftig mannen, een derde van de compagnie. Waar gaan wij naartoe, mijn broeders! Gewoon verder werken onder deze omstandigheden. Ik functioneer niet meer indien men geen drastische maatregelen neemt, de legerleiding heeft bij het begin te veel zwakte getoond.

4 en 5 - Van piket in de hoeve Segers. Wij werken beide nachten. Om de herhaling van dergelijke feiten te vermijden, leg ik hen de

⁴¹ Zie o.a. <http://www.lauka.be/pollinkhove.php?itemno=17>

April 1915

noodzaak van het werk, dat men ons oplegt, uit en waarschuw ik hen dat ik, de eerste die nog afwezig is voor het nachtwerk, zal dagvaarden voor een krijgsraad voor het weigeren van gehoorzaamheid in het aanschijn van de vijand. Gelukkig, en tot mijn volle tevredenheid, heb ik iedereen aan het werk tijdens de twee nachten. Ik heb de gelegenheid gehad om te ervaren dat, terwijl ge welwillend zijt, ge ook kordaat moet zijn tegen de mannen. Ik neem het besluit ze in de hand te houden en zal niet te aarzelen wanneer de omstandigheden me ertoe dwingen.

6 en 7 - In frontlinie in de Steenstraat. Wij werken hard om onze loopgraven en schuilplaatsen in te richten. De Duitsers hebben dit in de gaten en bombarderen ons regelmatig.

8 tot 11 - In rust te Oostvleteren.

12-13 en 14 - Van piket op de boerderij Segers, we werken 's nachts, onze boerderij wordt vaak gebombardeerd.

15-16 - Op de hoeve Pétain in reserve voor de eerste linie.

17 tot 20 - In rust te Oostvleteren. Henri kwam bij mij twee dagen doorbrengen. Willem vertrekt de 20ste als instructeur naar Frankrijk, de gelukzak. Ik ben weer ziek, die smerige buikkrampen. Nog steeds herneemt commandant Leruitte zijn dienst niet.

21 - van piket op de hoeve Lefebure. Ik begeleid de compagnie. Ik kan de compagnie niet alleen laten met kameraad Van Cauwenberghe want hij heeft zo weinig ervaring. We hebben een slechte nacht van 21 op 22 omdat een vrouw ons de hele nacht wakker houdt met haar gekreun, eindelijk, rond 5 uur wordt zij verlost van een dikke baby. Terwijl de baas op zoek was naar een vroedvrouw, zorgden wij, Govaert en ik, voor haar. Om 10 uur brengen wij het kindje al naar de kerk van Oostvleteren om het te laten dopen.

April 1915

22⁴² - Wij zijn nog steeds van piket. Om 4 uur wordt zwaar kanongebulder gehoord en wij zien grote wolken in de richting van de Steenstraat. Onmiddellijk krijgt Van Cauwenberghe het bevel om vooruit te trekken met zijn compagnie, maar ik belast mij het bevel te voeren al ben ik nog steeds ziek en vrijgesteld van dienst door de dokter, ik zal het hard te verduren krijgen, maar dit is oorlog. En ten slotte, ik kan de compagnie niet aan Van Cauwenberghe over laten. De compagnie verzamelt heel snel en ik moedig de mannen aan door hen te vertellen dat we deze keer zullen doorstoten tot in Gent en dat het de onzen zijn die aanvallen. Ik zet mezelf aan kop van de compagnie en we vertrekken in looppas over de velden tot aan de boerderij Segers, onze artillerie vuurt krachtdadig en de grote zwarte obussen exploderen in alle richtingen. De compagnie volgt me heel goed. Achter de boerderij Segers zijn we gestopt om op adem te komen en de pelotons te hergroeperen, we hebben het allemaal warm. Ik geef snel de laatste informatie aan de onderofficieren en ik begeef me opnieuw op in de richting van de Steenstraat luid roepend “En avant!” Al mijn mannen volgen mijn voorbeeld en we marcheren zonder enige aarzeling. Een vliegtuig vliegt over ons en onze beweging wordt gerapporteerd aan de Duitse kanonnières, gelukkig schieten ze te ver. Bij de boerderij Petain aangekomen maak ik van de heuvelrug gebruik om een beweging naar rechts te maken om zo het barragevuur te vermijden. Ik kwam vlot toe bij de brug aan de Bernaerdsplaats⁴³. Wat gedaan, de weg wordt schoongeveegd door een Duits machinegeweer en hun artillerie. Ik overschouw het terrein en een honderd meter verder is er aan de rechterkant een veld met hoog opgeschoten rapen, misschien kunnen we voorbij zonder gezien te worden. Ik begeef me met de sectie die ik aanvoer in een loopgraaf die zich boven op de heuvelkam bevindt. Deze operatie was perfect succesvol. Ik laat meteen de andere secties volgen. Er blijven nog steeds ongeveer 200 meter te gaan eer ik mijn gevechtspositie bereik. Maar hoe hieruit komen, met duizenden vliegen de kogels van de machinegeweren en geweren over onze hoofden en het lawaai van de obussen is verschrikkelijk. Nochtans moeten wij er geraken, veel van

⁴² Dag van de eerste gasaanval door de Duitsers. Zie o.a.

<http://www.wereldoorlog1418.nl/gasoorlog/gifgasslachtoffers.html> en http://www.forumeerstewereldoorlog.nl/wiki/index.php/Eerste_gasaanval_op_Ieper

⁴³ Bernardplaatsstraat te Lo-Reninge

April 1915

mijn mensen zijn al gewond. Het Duitse artillerievuur is hevig op de locatie die ik moet gaan innemen. Er is echter een manier om, min of meer weg van de kogels, er te geraken door een gracht te gebruiken die rechtstreeks leidt naar de molen van Lizerne. Ik inspecteer snel de compagnie en ik zeg de manschappen mij te volgen. Ik begeef mij in de greppel en de mannen volgen mij op één rij, vervolgens komen wij aan bij een verbindingsloopgraaf⁴⁴ achter de molen van Lizerne. We gebruiken deze loopgraaf en van hieruit kan ik precies de locatie bepalen die door de compagnie bezet moet worden. Wanneer ik al mijn instructies gegeven heb, vorderden wij verkennend over ongeveer 50 meter. De mannen beginnen meteen te graven, wij deden er niet eens een kwartier over om een loopgraaf te maken voor heel de compagnie. Mijn compagnie paard bevindt zich op de weg die leidt van de molen van Lizerne naar de brug van de Steenstraat. Wij worden hier onderworpen aan een intens vuur (machinegeweren, artillerie, enz.). Het bombardement dat op mijn loopgraven gericht wordt, is extreem hevig, om gek van te worden. Dit bombardement ging onafgebroken door. Rond 20 uur brengt men ons op de hoogte dat de hele compagnie van kapitein Danhieux⁴⁵ werd gevangen genomen en dat de Duitsers Lizerne veroverd hebben. Ik stuur onmiddellijk patrouilles om mij ervan te vergewissen wat er gebeurd is. Inderdaad de Franse loopgraven die zich rechts van mij bevonden waren leeg. Ik laat deze loopgraven door een peloton van mijn compagnie bezetten wat mij toeliet om enkele uren later terug in verbinding te komen met de Franse troepen. De hele nacht laat ik zonder onderbreking vuren in de richting van de Steenstraat om een Duitse vordering naar deze weg te vermijden. De hele nacht komen territoriale Fransen al hoestend toe in onze loopgraven en zeggen dat het niet toegestaan is om oude familievaarders met een verstikkend gas aan te vallen⁴⁶. Wat een hel die hele nacht en ik heb koorts. Een aantal

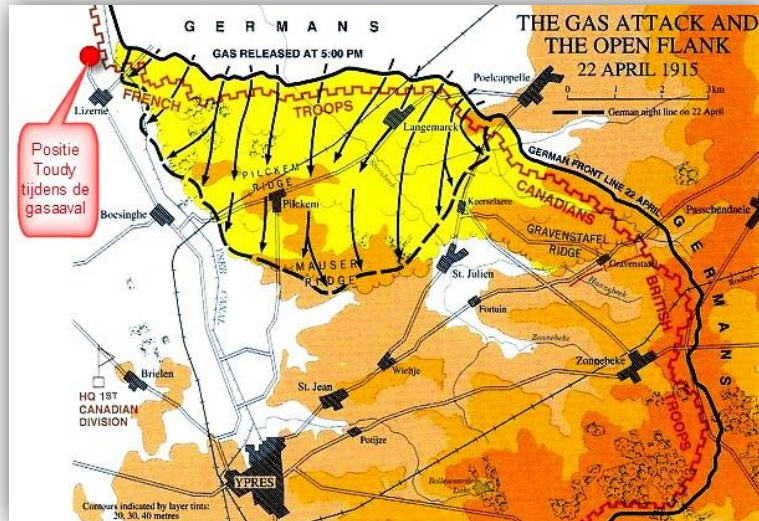
⁴⁴ Boyau: een darm. Een “boyau” is ook een verbindingsloopgraaf tussen 1ste en 2de linielooptgraven. Zie <http://www.maxicours.com/soutien-scolaire/histoire/bep-metiers-de-l-electronique/195703.html>

⁴⁵ Op 1 augustus 1914 was Danhieux luitenant-vaandeldrager van het 1ste regiment grenadiers. Zie <http://www.abl1914.be/regiment/grenadier.htm>

⁴⁶ Het Verdrag van Den Haag van 1899 verbiedt het gebruik van dodelijke gassen. Zie <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/project2014-18%2B-%2Bderdejaargang/1.1147683> en <http://www.wereldoorlog1418.nl/gasoorlog/gifgasslachtoffers.html> en <http://www.wereldoorlog1418.nl/gasoorlog/artikel.htm>

April 1915

van mijn onderofficieren en van mijn mannen zijn gedood en ik blijf zonder orders.

Figuur 27 - Situatie gasaanval 22 april 1914

23 - Vroeg in de ochtend zie ik dat de Duitsers boerderijen en loopgraven bezetten op de westelijke oever van het kanaal⁴⁷, waaronder een boerderij op ongeveer 150 meter aan de rechterkant van mijn compagnie, in deze boerderij zijn meerdere machinegeweren geïnstalleerd die mijn loopgraven onder doorlopend vuur houden. Ik meld dit feit aan mijn superieuren, maar het blijft onbeantwoord, met

⁴⁷ Na de gasaanval op 22 april 1915 trokken de Franse 87ste territoriale divisie en de 45ste Algerijnse infanteriedivisie zich haastig terug achter het IJzer-Ieperkanaal en het dorpje Sint-Juliaan. De geallieerde stellingen werden over een afstand van 4 km doorbroken. De Duitse infanterie trok achter de gaswolk aan en veroverde 9 batterijen. Eén uur later was het centrum van Langemark veroverd en trokken de Duitsers vooruit tot de hoogte van Pilkem en het bos ten zuidwesten van Sint-Juliaan (Kitchener's Wood). Ondertussen was het avond geworden en gingen de Duitsers zich in hun nieuwe posities ingraven. Dit ingraven is een onvergeeflijke fout geweest bij de Duitse legerleiding vanuit Duits standpunt bekeken. De geallieerde troepen waren over een frontbreedte van zes km totaal uitgeschakeld. Zo'n kans hadden ze nog nooit gekregen en zouden ze ook nooit meer krijgen! Waren de Duitsers verder opgetrokken, dan zouden ze zeker Ieper veroverd kunnen hebben en lag voor hen de weg naar de Franse kanaalhavens open! Zie o.a.

<http://www.digilife.be/teleducatie/vbssj/omd98/omd20.htm>

April 1915

het oog om de boerderij en zijn bezetters te vernietigen, vraag ik een Franse officier-waarnemer de tussenkomst van zijn batterij. De schoten van zijn batterij is zeer doeltreffend, we zien de moffen neervallen. Het bombardement op onze loopgraven wordt steeds maar heftiger. De helft van onze loopgraven is onderste boven gekeerd. Ik denk dat we snel een aanval gaan krijgen. Omstreeks 14 uur, vertelt korporaal Loosvelt, die behoort tot mijn compagnie, dat er bewegingen van geweren en pinhelmen gezien zijn in bepaalde delen van de loopgraven en in een verbindingsgracht, loodrecht op mijn loopgraven, die in de nacht gemaakt is door de Duitsers in een rapenveld. Ik open meteen zwaar vuur wat deze bewegingen doet stoppen. Een half uur later herbeginnen ze en wij geven ze dezelfde ontvangst, wat resultaat opleverde. Rond 15 uur komt een Duitse officier via een greppel die voor onze loopgraven ligt tevoorschijn; hij is onopgemerkt naar onze loopgraven gekomen. Hij vraagt om met de bevelvoerende officier van de compagnie te spreken, ik begeef mij onmiddellijk naar die plaats, deze officier maant mij aan ons over te geven, aangezien wij omsingeld zijn. Niet wetende of wat hij zei ook waar is, herstel ik me, geef mij rekenschap van de situatie en ziende, dat hij mij onverhoeds wou aanvallen, spring ik hem naar de keel los met mijn revolver een schot in zijn linkerschouder en sleep hem mee in onze loopgraven. Ik houd hem vast in mijn schuilplaats tot 's anderendaags 's morgens om 3 uur, zijn evacuatie was trouwens niet mogelijk vanwege een hevig spervuur dat achter onze loopgraven neerkomt. Deze Duitse officier heet luitenant Von Wolfrath van het 210ste regiment infanterie⁴⁸. Gedurende de hele dag komen Franse versterkingen toe, ze vallen de Duitsers aan naargelang ze toekomen. Ze zijn erg dapper, ze laten zich te gemakkelijk doden vooral de Zoeaven⁴⁹ in deze vuurzee vooruit gaan als bij een oefening. De dag van 23ste is een van de meest verschrikkelijke dagen die ik tot nu toe gezien heb. We zijn allemaal ziek van het gifgas, de strijd is beangstigend, de verliezen van doden en gewonden zijn enorm. De nacht van 23 op 24 is er een van vuur en staal, de hele nacht horen we stormaanvallen en bombardementen die niet één ogenblik zijn opgehouden, het is echt om gek van te worden.

⁴⁸ Kantschrift dat achteraf werd bijgeschreven.

⁴⁹ Naam van de bewoners van Zouav(i)a, in de provincie Constantine in Algerije, die in Franse krijgsdienst traden. Later benaming voor lichte Franse keurinfanterie in Turkse klederdracht, voor dienst in Afrika en elders.

April 1915

Figuur 28 - Zoeaven, Franse koloniale troepen tijdens WO1

24 - We hopen op een rustigere dag, maar al in de vroege ochtend begint het gevecht steeds maar heviger en heviger te worden, de hele dag vallen de Fransen aan en onze artillerie zwijgt geen ogenblik, de Duitsers die de brug van de Steenstraat overgestoken zijn en die de loopgraven die net voor ons liggen bezetten, proberen zich over te geven want ze creperen van de honger, ze zijn sinds de 22ste 's avonds zonder eten en ze slagen er niet in om zich te laten bevoorraden. Naarmate zij uit hun loopgraven komen om zich over te geven, worden zij neergemaaid door hun eigen mitrailleurs, het bombarderen neemt toe en ontaardt 's middags in een doorlopend gebrul tot 15 uur. Alle kalibers nemen hier deel aan, van granaatscherven tot en met 28 cm-obussen. Je ziet niet meer dan 100m ver, wie dit niet gezien heeft, kan het zich niet voorstellen. De Fransen hebben de opdracht gekregen om de vijand van de westelijke oever te verdrijven, de strijd gaat de hele avond en nacht verder. Onze verliezen zijn verschrikkelijk, maar we behouden onze posities goed. Het is zaak om ons tijdens de nacht af te lossen. Deze aflossing zal duur kosten, want de obussen vallen op ons. Ondanks de aanzienlijke verliezen en het beangstigende bombardement blijft het moreel van onze mannen

April 1915

goed. Ze vinden dat we de vijand in bedwang houden, ze hebben nog nooit zo'n goede kans gehad om wraak te nemen op de vijand die massaal wil oprukken. We worden omstreeks 3 uur in de ochtend afgelost door het 3e linieregiment, deze dappere 'piotten' lossen ons af zonder zich echt veel zorgen te maken over de bombarderende mof die nochtans velen heeft doen sneuvelen tijdens de aflossing. Onze verliezen tijdens deze drie dagen zijn gevoelig, vooral onder de officieren.

25 - We komen omstreeks 6 uur toe te Oostvleteren. We zijn veel troepen tegengekomen op de weg, Belgische linieregimenten uit de 2^e lijn, Fransen en Engelsen in reserve achter onze lijnen, grote kanonnen stonden opgesteld op de wegen en schoten onophoudelijk. We rusten tot de middag, de namiddag gebruiken we om de compagnie te reorganiseren. Het moreel van de mannen is uitstekend. De strijd blijft voorduren te Steenstraat.

26 - Commandant Leruitte wordt naar achter afgevoerd, ik neem definitief het bevel van de compagnie. Om 14 uur vertrekken we vliegensvlug in de richting van de Steenstraat waar het bombardement hevig is, de vijand ontketent een echt roffelvuur. We stoppen bij de Molenhoek en we blijven in reserve, de obussen komen tot daar, en zelfs nog verder, drie paarden worden gedood door een granaat op een paar meter van ons. De mannen snijden de goede stukken vlees eruit. We overnachten in bivak te Molenhoek. De hele nacht was er hevig kanon- en geweervuur richting Steenstraat.

27 - Om 19u30 beginnen we te Steenstraat met het aflossen het 3de linieregiment, ik moet dezelfde loopgraven bezetten die ik verliet in de ochtend van de 25ste, de vijand blijft zijn moorddadige bombardementen richten op deze stellingen, een ware hel. We komen toe om 22 uur, de loopgraven zijn volledig omgewoeld, we graven ons in zoals wij kunnen, binnen een goed uur zijn verschillende van mijn mannen gewond en gedood. Mijn kameraad Van Cauwenberghe is samen met zijn peloton zoekgeraakt. Ik laat de hele nacht zoeken, maar hij blijft onvindbaar. De hele nacht coördineer ik onze loopgraven, de Duitsers bezetten nog steeds de loopgraven die een

April 1915

paar meter voor ons liggen, het is kwestie van niet te slapen. Omstreeks twee uur in de ochtend ontploft een grote obus op twee of 3 meter van Govaert en mij, wij worden volledig begraven. De arme Govaert geloofde dat ik dood was, ik dacht hetzelfde van hem, gelukkig hebben we niets. Mijn overjas is doorboord door een grote shrapnel. Als bij mirakel zijn wij aan de dood ontsnapt.

28 - We hebben een relatief rustige nacht gehad ondanks dat het schieten niet ophoudt. Van bij het aanbreken van de dageraad richt onze artillerie een intensief bombardement op de Steenstraat en verder naar het zuiden. Rond 8 uur vallen de Zoeaven aan maar ze worden gestopt. De rest van de dag verloopt min of meer rustig, ik maak van de gelegenheid gebruik om de omgeving wat te verkennen. Lugubere taferelen tonen zich aan onze ogen, in alle hoeken vinden wij doden, het is droevig!

29 - De nacht van 28 op 29 wordt gekenmerkt door wederzijdse bombardementen en schietpartijen. In de ochtend verspreidt het gerucht zich dat de Fransen vandaag de Duitsers terugdringen. Inderdaad, rond 10 uur worden de bombardementen angstaanjagend en ze worden voortgezet tot 13u30. Op dat ogenblik zien we tussen de Steenstraat en Het Sas dat de Fransen de loopgraven van de moffen aanvallen, deze keer zijn we er zeker van dat de westoever wordt schoongeveegd. Voor de Steenstraat zie ik moffen lopen met de handen in de lucht. Om 18 uur wordt ons meegedeeld dat de gehele westzijde heroverd is en dat we onze loopgraven terug bezetten die wij voordien verloren. Om 20 uur krijg ik bevel om het 4/III te versterken dat aangevallen wordt, links van onze positie. We weren deze aanval snel af en bedekken daarbij de grond met nieuwe dode moffen⁵⁰. Rond 2 uur in de morgen is deze aanval ten einde en ik herneem mijn vorige positie.

⁵⁰ Generaal Foch, die den groep der Noorderlegers beveelt heeft de commandant van onze 6^e divisie geluk gewenst voor de flinke houding van onze karabiniers en grenadiers (bron, chronologisch overzicht, dag per dag: <http://www.forumeerstewereldoorlog.nl/viewtopic.php?t=27221&sid=baf4a358e0642b365637117157689910>)

Mei 1915

30 - In de nacht van 29 op 30 was het erg onrustig. De ochtend van 30ste wordt gekenmerkt door een relatieve rust afgezien van een enkele kortstondig beschietingen langs beide zijden. In de namiddag proberen de moffen opnieuw te aanvallen, maar onze kanonnen maaien ze neer. Om 23 uur worden wij afgelost door het 3de linieregiment en keren we terug naar Molenhoek. We blijven op de weg naar Molenhoek tot 2 uur in het geloof verder te kunnen. Tenslotte zijn we verplicht om ons in bivak te installeren. De obussen en de koude verhinderen ons te slapen.

Mei 1915

1ste - Ik installeer de compagnie op een boerderij te Molenhoek en in de ochtend maken wij, Edmond Van Cauwenberghe en ik, een korte wandeling te paard in de velden. Maar wij worden gezien door de Duitse artilleristen die enkele granaten op ons afvuren, maar dat schrikt ons niet af. In de namiddag ben ik verplicht om met mijn mannen de boerderij te verlaten omdat de bommen van de moffen er toekomen als een regen.

2 - We brengen desalniettemin de nacht door op de boerderij. In de voormiddag vertelt de majoor me dat we opnieuw naar de Steenstraat moeten vertrekken en waarschijnlijk nog vanavond. Inderdaad, om 19 uur komt het bevel om ons klaar te houden en we vertrekken, we moeten de dezelfde (slechte) loopgraven bezetten. We zijn al twee keer uit deze plaats ontsnapt. Mijn vriend Edmond Van Cauwenberghe is er ook niet gerust in en ik moet zeggen dat deze situatie me ook niet aan het lachen brengt. Ik laat zelfs de majoor opmerken dat het al de derde keer is dat we moeten terugkeren naar diezelfde uiterst gevaarlijke plaats. Omdat we het terrein goed kennen is dit noodzakelijk en we stemmen gewillig in terwijl we ons testament maken, nochtans koester ik nog steeds hoop. Ongeveer om 20 uur komt een tegenbevel binnen, wij gaan nog niet vertrekken en we blijven op de boerderij.

Mei 1915

3 - We brengen de hele dag door op de boerderij, maar we zijn er zeker van dat wij vanavond moeten vertrekken. Van Cauwenberghe stelt voor om enkele flessen wijn te zoeken, wij gaan daarop in om het moreel te verhogen. Rond 20 uur vertrekken we voor een derde keer naar dezelfde loopgraven in de Steenstraat, daar aangekomen zien we dat het nog altijd hetzelfde is: het zijn niet langer loopgraven maar granaattrechters die we moeten bemannen. Echter, de schuilplaats die we de voorbije 6 dagen bezet hadden, is nog steeds intact. Het regent de hele nacht en we zijn doorweekt tot op het bot, wat een ellende en dat duurt opnieuw 10 dagen, het is een Tweede Slag van de IJzer maar nog moorddadiger. We waden door de modder en de bommen vallen voortdurend op ons.

4 - De dag van de twaalfde gaat voorbij als de vorige. We moeten in de modder blijven.
Het is ontmoedigend en daarenboven zijn er die grote "marmieten" die steeds op ons vallen.

5 - We hebben een slechte nacht gehad, erg koud maar wel opgewarmd door de bommen. Een mens vraagt zich af wanneer het zal eindigen. Het regenen is gestopt, maar de modder blijft en de artilleristen lijken nog steeds niet vermoeid want de beschieting gaat steeds maar verder.

6 - De nacht van 5 op 6 ging voorbij in een relatieve rust, op enkele beschietingen na, en we zullen vanavond afgelost worden. We hebben zelfs kunnen slapen maar mijn kameraad Van Cauwenberghe wekt me al vroeg, hij ziet er onrustig uit. Hij zou de Duitsers willen aanvallen. Ik probeer hem te kalmeren. Hij vertelt me over zijn ouders, zijn zus, zijn verloofde enz. Hij is lusteloos en enige weemoed is van zijn gezicht af te lezen. Govaert ging tijdens de nacht naar de achterste linies en om 8 uur komt hij met een fles wijn terug, de onvoorzichtige, hij had dood kunnen zijn, maar zijn toewijding aan mij kent geen grenzen. We drinken de fles leeg, dat krikt Edmond een beetje op en hij slaagt er zelfs in te slapen. Hij slaapt gedurende twee uur en dan wordt hij gewekt door een grote obus die uiteenspat achter onze schuilplaats. We beven allebei, maar het gaat behoorlijk snel voorbij.

Mei 1915

Edmond begint opnieuw te praten over Brussel enz. enz., ik moet zelfs om hem lachen en om hem wat moed in te spreken vertel ik hem dat hij zich geen zorgen moet maken en dat we vanavond afgelost worden. De namiddag gaat nog goed voorbij, maar rond 18u30 herbegint het Duitse artillerievuur met één bom per keer, ze vallen dicht bij ons en ik stel vast dat onze schuilplaats blijkbaar geïsoleerd wordt. Ik laat dit Edmond opmerken en ik stel hem voor om de schuilkamer te verlaten en ons enkele meters naar links te begeven, maar het regent. Wij blijven nog een beetje langer, ondanks dat de bommen steeds dichterbij vallen. Ik zeg tegen Edmond dat we hier niet meer kunnen blijven, maar hij wil niet naar mij luisteren. Ik verlaat de schuilplaats en begeef me samen met de mannen 20 meter meer naar rechts in de loopgraaf. Luitenant De Neuville en zijn ordonnans denkend dat ze veiliger in die schuilplaats zijn, nemen mijn plaats in, Edmond volgt mij niet. Ik ben nauwelijks in de loopgraaf geïnstalleerd wanneer drie zware granaten in de loopgraaf vallen en 3 mannen doden en 1 korporaal en 4 mannen kwetsen. Een andere bom valt midden op de schuilplaats die bezet wordt door luitenant Van Cauwenberghe, luitenant De Neuville en zijn ordonnans. Ik haast mij onmiddellijk naar deze plek. Ze zijn alle drie bedolven onder de brokstukken van de schuilplaats, één voet steekt uit, we verwijderen de dwarsbalken, de zakjes aarde, de eerste die we eronderuit halen is ordonnans van Neuville, dood, het was afgelopen met hem, vervolgens komen we bij Neuville, hij is vreselijk gewond, gebroken benen en inwendige pijnen. Vervolgens bereiken we onze arme Van Cauwenberghe, we halen hem er onder uit, maar helaas hij geeft geen teken van leven meer: zijn borst is verbrijzeld en zijn armen zijn gebroken. Arme Edmond, hij is dood en waarschijnlijk op slag. Ik laat onmiddellijk de arts en de aalmoezenier komen, maar helaas het is te laat voor Edmond. Wij verzorgen en evacueren Neuville. We verlaten de loopgraven omstreeks 22 uur en nemen mijn arme Edmond mee als lijk. (Zijn ouders wonen in Brussel rue Van den Bogaerde 92 A). Wij bereiken Pollinkhove omstreeks 2u½ in de ochtend. Ik moet alleen slapen want mijn arme Edmond die altijd het bed met mij deelde is helaas gestorven, zijn lijk hebben we in de schuur moeten leggen.

7 - Om 10 uur doe ik het nodige voor een doodskist, Edmond is nog steeds warm in het deken waarin we hem gewikkeld hebben. De

Mei 1915

compagnie is sterk uitgedund en ik ben nu als enige over om haar te bevelen.

8 - Om 9 uur is de begrafenis van mijn arme kameraad Edmond, we moeten een peloton samenstellen om hem de nodige eer te bewijzen, aangezien ik de enige officier ben van onze compagnie, neem ik daar het bevel over om hem de laatste militaire eer te bewijzen. Majoor De Callataye spreekt een mooie rede uit. Edmond Van Cauwenbergh is begraven op het kerkhof van Pollinkhove rechts van de kerk. Zijn graf is gemarkeerd met een kruis in wit hout met zijn naam en graad⁵¹.

9 - We krijgen versterking, rekruten die van opleidingscentra komen en die half in burgerkleden gekleed zijn. Zij zullen het hard te verduren krijgen voor de eerste keer dat ze onder vuur komen te liggen want waarschijnlijk vertrekken we vandaag nog naar de Steenstraat. Om 14 uur haastig vertrek en we komen rond 17 uur aan in het bos van Magdeliersput, het stuift richting de Steenstraat en Ieper. We blijven in het bos tot middernacht. Ik schrijf in potlood een brief aan mijn lieve Gerardine. Terwijl ik deze brief schrijf laat men mij roepen en de majoor zegt mij dat ik voor de vierde keer de loopgraven voor de molen van Lizerne moet gaan bezetten. Deze keer wordt het echt serieus. Ik denk dat ik maar beter mijn testament maak, maar omdat ik niet veel bezit kan men alleen mijn vel hebben. Omstreeks 24 uur vertrekken we en we gaan ons te Lizerne installeren zoals thuis.

10- We blijven de hele dag op deze verdomde plek die aan mijn compagnie levens gekost heeft. Nochtans kunnen we ons 's avonds terugtrekken, de Duitsers werden volledig teruggedrongen en we trekken ons terug achter de heuvelrug langs de Kimmelbeek op ongeveer 800 meter achter de eerste linies.

⁵¹ In het bestand Belgian War Graves staat hij genoteerd als Edmond Van Cauwenbergh, 26 jaar, hulp-onderluitenant (holt), 1ste grenadiers, woont te Brussel, geb. te Brussel op 10-03-1889, ovl. op 06-05-1915 (geen plaats), killed in action.

Mei 1915

11 - We maken 2de-lijns loopgraven in de nacht van 10 op 11. De hele dag schieten de moffen bommen naar ons zonder ons echter schade toe te brengen, maar 4/III krijgt zijn deel.

12 - Wij werken in de nacht van 11 op 12 in de omgeving van Lizerne. De 12de verloopt vrij goed, we worden 's avond afgelost door het 2de linieregiment en we komen rond 4 uur in de morgen te Pollinkhove toe.

13-14 - Op volledige rust te Pollinkhove, we maken er gebruik van om bij te komen.

15 - Rond 14 uur moeten we ons klaar houden: wat gebeurt er voor de zoveelste keer, om 17 uur overhaastig vertrek en we komen terecht in de eerste linies van de Steenstraat. Een gevecht vergezeld van een hevig bombardement is bezig, de projectielen rijten de hemel open. De hele nacht is er een hevig vuurgevecht. Lizerne is terug ingenomen door de Zoeaven en wij heroveren de volledige Steenstraat.

16 - De hele dag door dragen ze gewonde Duitsers, Fransen en Belgen weg. Wat een slachtpartij heeft er deze nacht plaatsgevonden, de loopgraven die we op de Duitsers veroverd hebben zijn gevuld met lijken, het gevecht met de bajonet moet ijzingwekkend en beestachtig geweest zijn, want talrijk zijn de lijken met bajonetsteken. De hele dag bestoken de moffen de loopgraven die op hen veroverd werden.

17 - Ik had een goede nacht, want ik was moe, ondanks het zware bombardement en geweervuur die gedurende de hele nacht niet hebben opgehouden volgens het zeggen van Govaert. De 17de gaat goed voorbij. De Zoeaven werden afgelost in de nacht door het 418de Franse regiment waarmee ik in verbinding sta want ik vorm de uiterst rechtse zijde van het Belgische leger. Luitenant Dejouis (een zeer vriendelijke officier) van het 418de deelt mijn schuilplaats die precies tussen het Belgische leger en het Franse leger ligt. Sinds 9 uur deze morgen regent het zonder ophouden, we staan in de modder. Luitenant

Mei 1915

Dejouas keert voor het eerst terug in de strijd, in augustus werd hij gewond te Charleroi.

18 - We hadden een slechte nacht in de modder. De Fransen maken het zich gemakkelijk, het zijn jonge soldaten die maar al te graag de moffen zouden willen aanvallen. De hele dag komt men nog steeds voorbij met gewonden, tussen hen twee Fransen en een Duitser, deze ongelukkigen hebben gedurende 3 dagen en 2 nachten ernstig gewond in de verlaten loopgraven gelegen, men moet medelijden hebben bij het zien van de etterende wonden. Gedurende de dag waag ik een bezoek aan het dorp Lizerne, het is schrikbarend om de dode lichamen die daar in het rond liggen te zien, ik ben er misselijk van. Ze hebben de lijken van de moffen bedekt met grijze jassen. Overal hangt een sterke geur, het is om ziek van te worden. We worden 's avonds afgelost en we vertrekken naar Pollinkhove waar wij om 5 uur 's morgens toe komen.

19-20-21 - Te Pollinkhove

22 - 's Avonds vertrekken we op piket te Magdeliersput.

23 - Van piket.

24 - Omstreeks 21 uur vertrekken wij naar de eerste linies in de Steenstraat, maar het is hier veel rustiger.

25 - We worden nog steeds vrij veel gebombardeerd en we verliezen nog dagelijks mannen.

26 - In de eerste linies van de Steenstraat. Niet veel te melden, na de grote veldslagen doen af en toe een paar granaten en wat kogels ons niet meer schrikken. We worden 's avonds afgelost en we komen 's morgens om 5 uur al zingend toe te Pollinkhove

Juli 1915

27-28-29-30 - Op rust te Pollinkhove.

31 - Van piket in Lion Belge⁵².

Juni 1915

1ste - Van piket in Lion Belge, ik ben opnieuw ziek van de buikpijn.

Figuur 29 - Gedenksteen aan Le Lion Belge te Oostvleteren

2-3 - Wij vertrekken naar de eerste linies in de Steenstraat, zonder veel te doen te hebben.

⁵² Het kantonnement Lion Belge lag Woestenstraat 65 te Oostvleteren (Vleteren), langs de baan Ieper-Veurne halverwege tussen Oostvleteren en Woesten. Het maakte deel uit van het kantonnement "Le Lion Belge" tijdens de Eerste Wereldoorlog. Militairen waren onderworpen aan een beurtrol: als hun taak aan het front erop zat, gingen de militairen op rust in een nabijgelegen kantonnement achter het front en werden ze vervangen door een nieuwe ploeg. Op het gebouw is de benaming 'Lion Belge' nog steeds zichtbaar.

Juli 1915

4-5-6-7 - Te Pollinkhove.

8-9 - Van piket te Magdeliersput.

10-11 - In de eerste linies van de Steenstraat maar de moffen zijn ingetoomd. Hun artilleurs zijn steeds bij de pinken.

12-13 - Te Pollinkhove. Richelot is tot onderluitenant benoemd en komt naar mijn compagnie.

13 - Om 14 uur een overhaast vertrek. Het stuift er zonder twijfel opnieuw. Inderdaad, bij het verlaten van Pollinkhove vliegt een obus over onze compagnie. We komen aan in het bos van Magdeliersput waar we tot 1u30 in de ochtend blijven, dan bemannen we de boerderijen en zijn van piket.

14-15-16-17 - Van piket in Lion Belge. Ik heb last van buikpijn. Het is vervelend.

18-19 - In de 2de linies op de hoeve Pétain.

20 en 21 - In de eerste linies van de Steenstraat.

22-23 - Op rust te Magdeliersput.

24-25 - Ik blijf twee dagen te bed (buikpijn).

26-27 - In de 2de linies op de hoeve Pétain.

Juli 1915

28-29 - In de 1ste linies van de Steenstraat.

30 - Van piket te Magdeliersput.

Juli (1915)

1ste-2-3 - Van piket te Magdeliersput, achter de grote Franse kanonnen.

4 - In tweede lijn op de boerderij Pétain. 's Avonds is Richelot ziek en ik vertrek alleen met mijn compagnie om te gaan werken. Daar aangekomen is de compagnie volledig uit elkaar geslagen door zes grote bommen. Ik werd omvergeworpen door een van deze bommen, gelukkig had ik de tijd om mij te redden vooraleer ze ontplofte.

5 - Van piket op de hoeve Pétain.

6-7 - In de eerste linies van de Steenstraat, we werden gedurende deze twee dagen heel heftig gebombardeerd zonder echter veel verliezen te lijden.

8-9-10-11 - Van piket op de boerderij van de Zoeaven.

11 juli - We vertrekken om 21 uur naar de frontlinies, hoewel het onze beurt niet is, maar waarschijnlijk had de majoor redenen om het 1/III te zenden die hij daar een beetje kent. Want de Duitsers hebben in de nacht van 10 op 11 meerdere posten van de karabiniers ingepikt en men vreest dat zij deze nacht onze voorpost gaan aanvallen. In feite ben ik aangesteld om deze post met mijn compagnie te bezetten. De

Juli 1915

mannen mopperen wat (zoals trouwens alle goede Belgen) maar ik slaag erin om hen ervan te overtuigen dat er voor de compagnie nog iets te doen is. We hebben ons net in de eerste linies geïnstalleerd of we moeten een hevig bombardement ondergaan. Maar omdat alle nachtelijke bombardementen weinig precies zijn, lijden we geen verliezen. De hele nacht horen wij de Duitsers werken.

12 - We merken op dat de Duitsers ons iets aan het bereiden zijn, want de hele dag bombarderen ze ons. Rond middernacht komt de majoor mij waarschuwen om de wacht te verdubbelen. En inderdaad, het bombardement op mijn loopgraven begint, het duurt ongeveer een half uur en een hevig geweervuur barst aan weerskanten los. Ik begeef me samen met de majoor achter het aangevallen gedeelte. Op dat ogenblik doen drie zware obussen ons op de grond vallen en zij ontploffen niet ver van ons.

13 - Bij dageraad komen wij tot de vaststelling dat de Duitsers die ons in de nacht aangevallen hebben zich in een loopgraaf bevinden op een paar meter van ons. We observeren hen de hele ochtend. Ik stel aan de majoor voor om ze nog voor de aflossing aan te vallen en in de namiddag beginnen we met deze aanval die perfect slaagt. We nemen 13 gevangenen, 37 geweren, 32 schilden⁵³, granaten enz. enz. En we bezetten de loopgraaf bij volle dag. Verscheidene lijken liggen in de loopgraaf en op de grond erachter. De gevangenen vertellen ons dat ze aan doden en gewonden 60 man verloren tijdens de nacht. De dag was uitstekend voor ons. (Merk op dat dit de laatste dag was die we in de Steenstraat doorbrachten). De avond zelf draag ik mijn loopgraven, met de veroverde loopgracht, over aan een commandant van het 4de Linie, die er niet erg blij uitziet om me te komen vervangen. We zijn erg verheugd om de Steenstraat te verlaten en vooral op onze grote vangst. Ik breng de gevangenen bij de majoor hem vertellende dat ik de eer heb om hem 13 kameraden voor te stellen. 's Nachts komen wij toe op de boerderij van de Zoeaven. Onze manschappen zingen, het moreel overtreft alles.

⁵³ "boucliers" (sic)

Juli 1915

14 - Wij staan vermeld op de dagorder van het 1ste legerdivisie omdat onze divisie 4 dagen geleden naar Bray-Dunes vertrokken is. Wij vertrekken ook naar Frankrijk. Overal waar ik langs kom, feliciteert men mij want het feit is bekend tot in Frankrijk. Aangekomen bij Bray-Dunes wordt ik door de kolonel en majoors van de andere bataljons ontvangen om mij te feliciteren. Ik kom heel laat in de nacht toe bij mijn logement want overal word ik tegengehouden om mijn bravourestuk te vertellen en om mij een drank aan te bieden. Ik moet zeggen dat ik bij mijn aankomst op het logement tot niets anders meer in staat was dan mij neer te leggen.

15 - Major geeft me verlof om van mijn emoties te bekomen en luitenant Bechery en ik vertrekken naar Parijs.

16-17-18-19-20 - Te Parijs

21 – Wij keren terug naar Bray-Dunes.

22 - Ik houd een oefening met mijn compagnie op het strand. Generaal De Ceuninck⁵⁴ komt me nogmaals feliciteren.

23-24-25-26-27 - Te Bray-Dunes.

⁵⁴ Armand De Ceuninck (Mechelen, 27 mei 1858 - Elsene, 12 april 1935) was een Belgisch generaal en Minister van Oorlog. Na het ontslag van de regering de Broqueville op 1 juni 1918, was hij ook nog minister van Oorlog in de kortstondige regering Gerhard Cooreman. Toen die ontslag nam op 21 november 1918 eindigde de ministeriële carrière van De Ceuninck. Hij werd aan het hoofd geplaatst van de Vierde legerdivisie, deel van het bezettingsleger in Duitsland. Onder bevel van De Ceuninck werden tijdens Wereldoorlog I 11 Vlaamse soldaten gefusilleerd onder de noemer van landverraad omdat ze niet meer wensten naar de loopgraven te gaan uit angst. Later werd deze angst shellshock genoemd. Geen van deze soldaten kreeg een noemenswaardig proces. De Ceuninck wou eigenlijk nog meer Vlaamse soldaten laten fusilleren als voorbeeld en schrikbewind. Doch, omdat Koning Albert I angst had voor oproer en muiterij bij de Vlaamse soldaten, werd het bevel opgeheven (bron: http://nl.wikipedia.org/wiki/Armand_De_Ceuninck)

Juli 1915

28 - In de middag laat de kolonel mij roepen, wat heb ik weer verkeerd gedaan? Bij mijn aankomst stond de fles porto op de tafel. De kolonel keek zeer tevreden en hij vertelde me dat de koning mij decoreerde met het Ridderkruis van de Kroonorde voor mijn dapper gedrag te Steenstraat. Niet goed, nu zit ik in de penarie. Wat zou mijn Gerardine zeggen wanneer wij binnen een paar dagen terug naar Brussel zouden keren. Het goede nieuws is al snel overal bekend. Ik durf mijn logement niet meer te verlaten om een zware kop te vermijden zoals op de dag van onze aankomst te Bray-Dunes.

28-29-30-31 - Te Bray-Dunes.

Augustus 1915

1ste tot 17 - Te Bray-Dunes.

Figuur 30 - Hare Majesteit Koningin Elisabeth

18 - Het regiment verlaat Bray-Dunes om terug te keren naar de sector Diksmuide. Ik vergezel het regiment niet want ik moet me om 13u30 bij de Koning melden in De Panne om mijn decoratie in ontvangst te nemen. Zijne Majesteit de Koning geeft persoonlijk mijn decoratie, schudt mij de hand en feliciteert mij hartelijk terwijl hij mij vertelt dat ik trots mag zijn om tot dit mooie regiment te behoren als officier die zich zo moedig heeft gedragen. Hare Majesteit de Koningin schudt mij ook de hand en geeft me een mooie pijp en tien pakjes goede sigaretten. De koningin vraagt

mij inlichtingen over mijn familie.

Deze ceremonie heeft plaats voor het 1ste linieregiment, maar voor deze gelegenheid zonder wapens. 's Avonds keer ik per auto terug naar Alveringem.

19 - In rust te Alveringem. In de namiddag rijden we per auto naar het ziekenhuis Cabourg om aanwezig te zijn bij 'Het huwelijk van juffrouw Beulemans'⁵⁵.

⁵⁵ Hilarisch theaterstuk in het Brussels. 'Le mariage de Mademoiselle Beulemans' Het wordt nog regelmatig opgevoerd in Théâtre des Galeries te Brussel. De komedie speelt zich af in het Brusselse middenstandsmilieu van begin vorige eeuw. Ferdinand en Hortense Beulemans zijn drijvende krachten achter het succesrijke Bières en Bouteilles Beulemans. Hun dochter Suzanne is verloofd met rijkeluiszoon

Augustus 1915

20 - In rust te Alveringem.

21 - 's Avonds zijn we van piket op de boerderij 'Touchenwerver'. Kapitein Rihoux komt terug uit de achterste gelederen om het bevel van de compagnie te voeren. Ik zal het voortaan een beetje rustiger hebben.

22 - Van piket te Lampernisse. In de ochtend laat kapitein Rihoux ons een verkenning uitvoeren van de frontlinies te Diksmuide. Het gebied is niet veel veranderd, op enkele huizen na die nu ook in puin liggen.

23 - Van piket. 's Nachts gaan wij werken uitvoeren tussen de eerste en tweede linie.

24 - Zoals hierboven.

25 - We keren terug in rust te Alveringem.

26 - Wij vertrekken om 4 uur in de morgen om loopgraven te maken ter hoogte van de hoeve Franco-Belge. We keren 's avonds terug.

27 - Te Alveringem.

28 - Wij vertrekken om 4 uur in de morgen naar de werken en we keren 's avonds terug.

S raphin Meulemeester. Maar ze wordt verliefd op de Parisien Albert Delpierre, die in het bedrijf de stiel komt leren. Terwijl het huwelijk van Suzanne en S raphin wordt voorbereid, komt zij er dankzij Albert achter dat haar verloofde al een kind heeft bij een werkster.

September 1915

29 - 's Avonds vertrekken wij naar de eerste linies te Diksmuide.

30 - In de loopgraven van Diksmuide. Wij worden dikwijls gebombardeerd.

September 1915

1ste en 2de - In de loopgraven van Diksmuide. 's Nachts val ik bewusteloos, want ik ben sinds 2 dagen ziek.

3-4-5-6 - In rust te Alveringem.

7-8-9-10 - In de 2de linie achter de spoorweg van Diksmuide naar Nieuwpoort, we werken gedurende 4 dagen aan de loopgraven en de verbindingsgangen in de 2de linie.

11-12-13-14 - In rust te Alveringem, we werken twee nachten in de 2de linie.

15 tot 18 - In de loopgraven van de 1ste linies te Diksmuide. In de namiddag van de 16de nemen we 15 gevangenen.

19 tot 22 - In rust te Alveringem.

23 tot 26 - In de 2de lijn achter de spoorweg Diksmuide-Nieuwpoort. We werken de vier nachten op de begraafplaats te Kaaskerke, we vormen de graven om tot loopgraven, een trieste taak! Veel van onze mannen raken gewond door de kogels die de hele nacht fluiten.

Oktober 1915

27 tot 30 - In rust, maar wij gaan toch gedurende die vier dagen werken te Diksmuide. We keren de 29ste (Sint-Michiel)⁵⁶ in de morgen terug, doornat tot op ons hemd. Overdag heb ik buikkrampen.

Oktober 1915

1ste - Wij bevinden ons in de 1ste linies te Diksmuide.

2 - Rond 6 uur in de morgen, nauwelijks geslapen, word ik wakker geschud door de ontploffing van een grote bom die heel dicht bij onze schuilplaats ontploft. Het hevige bombardement is gericht op onze loopgraven, alles overhoop halend, honderden granaten en bommen vallen op onze linies. Wat is er gaande? Waarschijnlijk zal er een aanval komen, wat een vreselijke dag, na een uur van beschietingen is het aantal doden en gewonden al aanzienlijk. Kapitein Rihoux wordt omstreeks 9 uur gewond, ik neem het bevel van de compagnie. Het bombardement stopt pas rond het middaguur. Rond 13 uur beginnen we met wat orde te scheppen en onze arme doden te begraven. Wij werken de hele middag en de hele nacht om onze loopgraven op orde te krijgen. Er zijn 24 doden en een veertigtal gewonden. Tijdens het bombardement wilden enkele Duitsers onze luisterposten aanvallen, maar ze zijn doodgeschoten door geweervuur.

⁵⁶ Michel Toudy wil hier duidelijk de tegenstelling uitdrukken tussen een normale “Sint-Michielszomer”, de laatste periode van het jaar dat het meestal nog zéér mooi zonnig weer is, en de situatie dit jaar (1915): “doornat tot op ons hemd”.

Oktober 1915

Figuur ... - Rijen van lijken op het slagveld. Ets van Henri De Groux - In Flanders Fields Museum – Objectnummer IFF 000096

3 - Vrij rustige dag, maar onze mannen zijn erg moe, zij blijven echter verder werken de hele dag en de hele nacht.

(Hier stopt het dagboekje)⁵⁷

⁵⁷ Hij sneuvelt op 8 juli 1917

Epiloog

Aan de laatste datum 3 oktober 1915 is te zien dat hij gedurende de volgende 2 jaar, 1 maand en 6 dagen zijn dagboek niet meer bijhield.

Hij sneuvelde samen met 6 anderen door de ontploffing van een granaat in een klein munitiedepot in de voorste loopgracht waar hij zich toen bevond, waarschijnlijk in Sint-Jacobskappelle (ligt op 4 km ten ZW van Diksmuide) op 8 juli 1917⁵⁸; het overlijdensattest werd in Hoogstade opgemaakt.

Daar werd hij eerst begraven; nu rust hij in het ereperk van gesneuvelden in Jette. De dienst had destijds plaats in Koekelberg (Brussel).

⁵⁸ Op grote herinneringspancarte "Hulde aan onze Loonse helden", die kort na de oorlog werd uitgegeven te Borgloon, staat hij afgebeeld met een foutieve datum van overlijden: Toudy M. geboren 20-08-1887, overleden 08-06 -1917 (sic. Juni.).

Epiloog

Infirmier au Cim. Militaire d'Angotzsch
(6e DIVISION) le 11-7-17 - Tombe n° 648. MODÈLE N° 12

600A *931*

CERTIFICAT DE DÉCÈS

COLONNE D'AMBULANCE
de la 6e Division d'Armée

Du registre des décès dudit établissement a été extrait ce qui suit :

Le sieur (2) Goudy Michel Roman (3) Sous Lieutenant, auxiliaire
au (4) 2e Ch. de Formation N° 11 de la matricule, fils de (5) Charles Guillaume
et de (6) Oleslager, Phéomé habitant à (7)
Looz né le vingt août 18 82
à Looz province de Limbourg
domicilié de droit avant son entrée au service dans la commune de Jeth St. Pierre
province de Brabant est mort ce jourd'hui le (9) huit
du mois de juillet mil neuf cent dix-sept à heures
d (9) par suite de Comotie cérébrale et abdominale

Je soussigné, certifie que le présent extrait est conforme au registre des décès dudit établissement.
Fait à Hyverinchoy le (8) huit du mois de juillet mil neuf cent dix-sept
(An)
Le Lieutenant d'administration,
Verbeut

Nous Médecin chef de service (1) de la C.A. - 6. D.A. certifions que la
signature ci-dessus est celle de M. Verbeut Sous lieutenant d'administration,
chargé du service administratif de cet établissement et que foi doit y être ajoutée.

Fait à Hyverinchoy le huit du mois de juillet mil neuf cent dix-sept
vu et vérifié
Worckelenghe, ce 21 juillet 1917
Le Médecin chef de service,
Mullpicaut

(1) Désignation de l'établissement et de la colonne sanitaire qui forme cet établissement.
(2) Nom et prénoms du décédé en toutes lettres.
(3) Grade.
(4) Indication du régiment.
(5) Nom et prénoms du père du décédé.
(6) Nom et prénoms de la mère.
(7) Domicile des parents, pour les militaires appartenant à une puissance étrangère, et pour les autres, dans le cas où l'on ne connaît pas le dernier domicile des décédés.
(8) Date en toutes lettres.
(9) Du matin ou de relevée.

Vu au B. R. le 19/7-17
6. 1

Imp. R. De Cuman-Tempore, La Pansa

Figuur 31 - Overlijdensattest Michel Toudy + 17 juli 1917

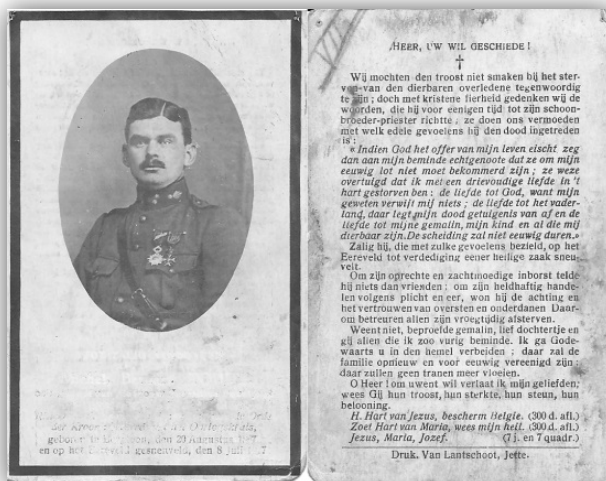
Epiloog

Figuur 32 - Graf Michel Toudy te Hoogstade

Figuur 33 - Graf Michel Toudy te Jette

Figuur 34 - Bidprentje

Epiloog

Heer, uw wil geschiede !

Het heeft den Heer behaagd tot Zich te roepen de ziel van zijnen trouwen dienaar

MIJNHEER

MICHEL BERNARD TOUDY

echtgenoot van Mevrouw Gerardina PEUSTJENS

LUITENANT BIJ DE GRENADIERS

Ridder in de Leopoldsorde ; Officier in de Orde der Kroon ;
verreerd met het Oorlogskruis,

geboren te Borgloon, den 20 Augustus 1887, en gesneeveld op het Eereveld, den 9 Juli 1917.

Mevrouw Michel TOUDY, geboren Gerardina PEUSTJENS, en haar dochter José ;
Mijnheer en Mevrouw Karel TOUDY-OLIESLAGERS ;

Mijnheer en Mevrouw Jozef TOUDY-GELEN, en hunne kinderen Hendrik, Maria,
en Jan ;

Mijnheer Hendrik TOUDY, soldaat in het Belgisch Leger, en zijne Dame, geboren
Mathilda KOOP ;

Mijnheer Willem TOUDY, adjudant bij de Grenadiers, en zijne Dame, geboren
Irma DE ROO ;

Mijnheer Antoine POELS, vrijwilliger in het Belgisch Leger, weduenaar van
Dame Maria TOUDY, en zijne kinderen Helena en Henriette ;

Mejuffer Marghereta TOUDY ;
Mijnheer en Mevrouw Jozef DEDEREN-TOUDY, en hun zoon Albert ;

Mijnheer en Mevrouw Lodewijk PEUSTJENS-HAMAEKERS ;

Eerwaarde Pater Jan PEUSTJENS, Redemptorist te St-Truiden ;

Mijnheer Karel STECKE, 1e Wachtmeester bij de Belgische Gendarmerie, en zijne
Dame, geboren Elisa PEUSTJENS ;

Mijnheer en Mevrouw Hendrik PEUSTJENS-DILLEN, en hunne kinderen Mathilda,
Jozef en Elisa ;

Mijnheer en Mevrouw Willem VRYËNS-PEUSTJENS, en hunne dochter Josephine ;

Mijnheer en Mevrouw August PEUSTJENS-DE HOPÉRE ;

Mijnheer Herman MOSCH, kaporaal in het Belgisch Leger, en zijne Dame, geboren
Helena PEUSTJENS, en hunne dochter Maria ;

Mejuffer Clementina PEUSTJENS,

verzoeken U beleefd den plechtigen, lijkdienst bij te wonen, die zal gezongen worden
in de Baziliek van het H. Hart, te Koekelberg, den 4 September, te 11 uur (T. U.)

Een dienst zal plaats hebben in de Baziliek, op 3 September, te 8 u. (T. U.) ; in
de kerk der H. Magdalena, op Dinsdag 4 September, te 7 1/2 u., en ook op Woensdag
5 September, te 8 uur. (T. U.)

Hij ruste in vrede !

681, Jettesche Steenweg, St-Pieters-Jette.

Drak. F. Van Lantschoot, Jette.

Figuur 35 - Rouwbrief

Epiloog

Figuur 36 - Charles Toudy en Philomena Olieslagers, ouders van Michel Toudy

Index

Figuur 1 - Luitenant Michel Toudy in 1917.....	14
Figuur 2 - Michel Toudy en echtgenote Geraldine Peustjens 1914	16
Figuur 3 - Geraldine Peustjens en dochter Josée in 1914	7
Figuur 4 - Kazerne Prins Albert in 1905. Hier begon de veldtocht van Michel Toudy.....	8
Figuur 5 - Henri Toudy, broer van Michel.....	12
Figuur 6 - Mechelen, de kathedraal na het bombardement in 1914.....	13
Figuur 7 - Belgische vluchtelingen	16
Figuur 8 - Pontonbrug over de Schelde te Antwerpen.....	18
Figuur 9 - Logo Jack-Op 1869-1965	19
Figuur 10 - Molen Rotselaar 1902	21
Figuur 11 - Kerk Putte.....	23
Figuur 12- Het prachtige kasteel d'Ursel te Puurs.....	24
Figuur 13 - ... een hele compagnie met punthelmen	25
Figuur 14 - Fort van Bornem.....	26
Figuur 15 - Fort Kessel na Duitse beschieting 1914 (schilderij).....	28
Figuur 16 - Belgische troepen rusten op straat	30
Figuur 17 - Tweede regiment grenadiers	31
Figuur 18 - Station Hansbeke.....	32
Figuur 19 - Koning Albert I.....	33
Figuur 20 - Pervijze	34
Figuur 21 - Majoor graaf Henri d'Oultremont 1866-1914.....	36
Figuur 22 - Site Blauwhuis Pervijze.....	38
Figuur 23 - Overstromingen Oud-Stuivenskerke.....	42
Figuur 24 - Het spontane kerstbestand 1914.....	51
Figuur 25 - Hôtel des Ancres De Panne	55
Figuur 26 - Edouard Vanderbeeken (zittend) en zijn broer ingenieur-architect Jules.....	57
Figuur 27 - Situatie gasaanval 22 april 1914.....	63
Figuur 28 - Zoeaven, Franse koloniale troepen tijdens WOI.....	65
Figuur 29 - Gedenksteen aan Le Lion Belge te Oostvleteren	74
Figuur 30 - Hare Majesteit Koningin Elisabeth.....	80
Figuur 31 - Overlijdensattest Michel Toudy + 17 juli 1917.....	86

Figuur 32 - Graf Michel Toudy te Hoogstade	87
Figuur 33 - Graf Michel Toudy te Jette.....	87
Figuur 34 - Bidprentje.....	87
Figuur 35 - Rouwbrief.....	88
Figuur 36 - Charles Toudy en Philomena Olieslagers, ouders van Michel Toudy.....	89